

Vägen tillbaka till mitt barn

- En kvalitativ studie om hur mammor som under gerillakrig separerats från sina spädbarn, upplever återföreningen

Melodi Adami & Elin Skagerkvist

Örebro Universitet

Sammanfattning

Syftet med studien var att utifrån ett anknytningsteoretiskt ramverk ge insikt i den levda erfarenheten hos kurdiska mammor som på grund av sociopolitiska engagemang under gerillakrig separerats från sina spädbarn, under barnens uppväxtår i relation till upplevelsen av återföreningen med barnen i Sverige. Data insamlades via semistrukturerade intervjuer med åtta deltagare. Induktiv tematisk analys av materialet resulterade i tre teman; Upplevelsen av separationen och dess påverkan, Återföreningsögonblicket och Upplevelsen av relationen med barnet. Temana innehåller subtemana; sorg, känsla av maktlöshet, allt som påminner om separationen är smärtsamt, avvaktande, skuld känslor, försiktighet, upplevt avstånd, försvårande- och underlättande faktorer. Dessa sammanfattades i huvudtemat "Osäkerhet" som återfanns i samtliga teman och påverkar relationen. Förslag på interventions- och preventionsinsatser presenteras. Mer forskning på området efterfrågas.

Nyckelord. Separation, anknytning, återförening, krig, peshmerga, mödrar.

Handledare: Therése Skoog
Psykologexamensuppsats
HT2015

My Way Back to My Child¹

- A qualitative study about mothers' experience of separation from their infants during guerrilla war, and their experience of the reunion.

Melodi Adami & Elin Skagerkvist

Örebro University

Abstract

Based on attachment theory, this study aims to provide insight into the lived experience of Kurdish mothers who, because of sociopolitical commitment during guerilla war, have been separated from their infants, while the children grew up, in relation to the experience of the reunion with the children in Sweden. The data came from semi-structured interviews with eight participants. An inductive thematic analysis of the data resulted in three themes; the experience of separation and its impact, the reunification moment and the experience of the relationship. These themes include sub-themes; sorrow, powerlessness, reminders of the separation are painful, caution, guilt, carefulness, experienced distance, improving and inhibiting factors. The main theme "uncertainty" affects mothers' relationship with their children. Suggestions for intervention and prevention efforts are presented. Further research is requested.

Keywords: Separation, attachment, reunification, war, peshmerga, mothers

¹*Psychology, Master Thesis, Autumn 2015. Supervisor: Therése Skoog*

Innehållsförteckning

Vägen tillbaka till mitt barn.....	5
Krigets tyranni	5
Separationens konsekvenser	5
Återföreningens dunkel	6
Anknytning	7
Migrationens utmaningar	8
Gerillan	9
Vårt intresses källa	10
Syfte och frågeställning	11
Teoretiskt ramverk	12
Metod	13
Deltagare och procedur	13
Intervjuguiden	17
Analys	18
Etiska aspekter	20
Resultat	21
Tema: Upplevelsen av separationen och dess påverkan	23
Subtema: Sorgen över att lämna bort barnet	23
Subtema: Jag hade inget val	24
Subtema: Allt som påminner om separationen är smärtsamt	25
Tema: Återföreningsögonblicket	26
Subtema: Avvaktande från oss båda	26
Tema: Upplevelsen av relationen med barnet	27
Subtema: Skuld känslor gentemot barnet	27

Subtema: En försiktig förhållning i relation med barnet	28
Subtema: Ett upplevt avstånd med barnet	29
Subtema: Faktorer som försvårar relationen	31
Subtema: Faktorer som underlättar relationen	34
Diskussion	37
Resultatdiskussion	37
Identitetsutforskning	38
Det krävs två för att dansa tango	39
Modersskuld	41
Mammaidentiteten	44
Att tro på sig själv som mamma	45
Anknytning och kommunikation	46
Vår studie utvidgar anknytningsteorin	47
Metoddiskussion.....	49
Begränsningar	54
Förslag till framtida forskning	54
Slutsats	55
Tack	57
Referenser	58
Bilagor	
Bilaga A. Informerat samtycke	
Bilaga B. Mail till deltagarna	
Bilaga C. Intervjuguide	

Vägen tillbaka till mitt barn

Krigets tyranni

I en värld där oroligheter, krig och fattigdom förekommer, är det inte alla familjer som har möjlighet att leva ett tryggt liv tillsammans och utveckla sina föräldra-barn-relationer under stabila omständigheter. En del föräldrar tvingas mer eller mindre att ta det svåra beslutet att lämna ifrån sig sina barn, i hopp om att barnen ska få en bättre uppväxt än vad föräldrarna själva kan ge dem. Under 2014 sökte ca 81 000 människor asyl i Sverige, varav 33 671 fick uppehållstillstånd på grund av flykting- och skyddsskäl (Migrationsverket, 2015a). Bland dessa finns föräldrar som separerats från sina barn i hopp om att kunna återförenas med dem senare i en tryggare tillvaro i det nya landet. Bland migrerade mammor finns det även de som har upplevt krig eller själva varit militära. Mammor som kämpar med de känslomässiga följderna av sina krigsupplevelser och de traumatiska konsekvenserna av skador och dödsfall som i sin tur påverkar de normativa förväntningarna på en förälders tillgänglighet och vilja att skydda sitt barn (Lieberman & Van Horn, 2013). Det finns även ensamkommande barn som söker asyl i Sverige. Under 2014 var det 6 183 ensamkommande barn som fick uppehållstillstånd i Sverige (Migrationsverket, 2015b). Denna statistik ger en fingervisning om att det finns föräldrar och barn i samhället som genomgått svåra separationer, vilket skulle kunna påverka dem och relationerna dem emellan om de återförenas.

Separationens konsekvenser

När en mamma och hennes barn separeras tidigt under barnets levnad under en längre period, för att sedan återförenas och återuppbygga relationen dem emellan, är det rimligt att tro att de kommer att uppleva svårigheter. Detta med tanke både på separationen och på den tid de har varit frånskilda. Studier som har undersökt konsekvenserna av separation mellan barn och mammor har mestadels varit fokuserade på barnen. Konsekvenserna av långvarig separation mellan barn och förälder kan yttra sig i form av beteendeproblem, känslor av

ensamhet och rädsla, brist på förtroende och otrygga anknytningsmönster hos barnet (Arnold, 2006; Gaudin et al., 2015). Litteraturen är däremot något tunnare vad gäller mammors upplevelser vid separationer från sina barn. Celinska och Siegel (2010) som undersökte hur mammor som suttit i fängelse hanterat separationen från sina barn, menar att separationen från barnen sågs av dessa kvinnor som den mest utmanande och besvärliga aspekten av att sitta i fängelse. Analysen avslöjade tekniker som fängslade mammor använde för att hantera separationen från sina barn. Mammorna tenderade att presentera sig som goda och kapabla mammor och strävade efter att upprätthålla kontakten med sina barn och försökte uppfostra dem från fängelset. Genom rollomdefiniering försökte mammorna omdefiniera sina barn som vänner och på så sätt neutralisera skador de kunde ha orsakat sina barn och samtidigt minimera sin egen skuld och känsla av misslyckande. De andra copingstrategierna var avståndstagande från en identitet som fånge, självanklagelser samt planering och förberedelse för framtiden. Detta antyder att mammor använder sig av olika hanteringsstrategier för att handskas med konsekvenserna som separationen kan medföra.

Återföreningens dunkel

Återförening mellan mamma och barn efter en längre separation är en komplex process som kan tänkas präglas av stora utmaningar för både barn och mammor. Balsells, Pastor, Mateos, Vaquero och Urrea (2015) visade i en studie att även om det kunde finnas känslor av lycka och ansvar hos mamman, tenderade ändå känslor relaterade till otrygghet och rädsla, att dominera i början efter återföreningen. Det fanns en rädsla för att inte veta hur de skulle agera mot barnen och en rädsla för barnens reaktioner. De fann i sin studie att föräldrar som separerades från sina barn under flera år kunde känna sig osäkra och rädda eftersom de såg sina barn som främlingar som föräldrarna behövde lära sig leva tillsammans med. Arnold (2006) fann att denna känsla av främlingskap även återfanns hos barnen, som efter en längre separation såg sina mammor som främlingar. Hur mammorna kan uppleva återföreningen

efter en längre separation med sina barn har undersökts i en fallstudie. Zuccarino, Ferringo, Gatti och Varischio (2013) undersökte två fall där mammor och deras döttrar återförenades genom migration, efter en flerårig separation i döttrarnas barndom. Studien som baserades på familjebehandlingar visade att mammorna kände sig maktlösa i att kunna ge emotionellt stöd och omsorg till deras döttrar som hade psykiatrisk problematik. Mammorna upplevde skuld över att ha orsakat barnen två trauman. Den första när barnen fick separeras från sina fosterföräldrar och den andra i och med migrationen. Skulden gjorde att mammorna upplevde ambivalens och besvikelse över att ha barnen hos sig, då barnen vägrade ta emot mammornas omsorg. Dessa fynd tyder på att känslor av skuld, rädsla och främlingskap verkar finnas hos mammor som har varit separerade ifrån sina barn under en längre tid.

Anknytning

I studier om mamma-barn-relationer är det relevant att nämna anknytningsteorin. Bowlby var den som utvecklade anknytningsteorin och studerade bland annat effekten av separation på små barn. Han betonade betydelsen av olika former av omvårdnad för anknytningen. Bowlby beskrev barnets mentala representationer av anknytningen i termer av *inre arbetsmodeller* som handlar om barnets förväntningar på hur föräldern kommer att besvara barnets signaler. Dessa förväntningar bygger på barnets tidigare samspelsfarenheter med föräldern. Om ett barn har upplevt en pålitlig och lyhörd vårdgivare, kommer barnet att bygga en arbetsmodell om sig själv som kompetent och älskvärd (Broberg, Granqvist, Ivarsson & Risholm Mothander, 2006). Mammans mående och hennes respons gentemot barnet kan påverka samspelet dem emellan. Jin, Jacobvitz, Hazenb och Jung (2012) undersökte mamma-barn-anknytningsrelationen bland koreanska mammor och barn. I studien analyserades mamma-barn-beteenden under Strange Situation Procedure (SSP) som är en metod för att bedöma anknytningstryggheten mellan vårdgivaren och barnet. Studien visade att det fanns ett samband mellan mammans lyhördhet och mamma-barn-anknytningen.

Mammans lyhörddhet för barnets signaler tros vara avgörande för utvecklingen av en trygg anknytningsrelation. I linje med detta menar även Mandelbaum och Shapiro (2011) att vårdgivarens bemötande av barnets signaler verkar ha långsiktiga effekter på barnet. En otrygg anknytning kan sträcka sig så långt som i vuxen ålder för barnet samt när barnet själv blir förälder. Barnet kan vara illa rustat för att ta itu med normativa upplevelser under föräldraskap såsom mentalisering om sitt barns inre värld. Pace och Zavattini (2011) som studerade anknytningsmönster hos adoptivbarn och deras adoptivmammor, menar också att adoptivmammor med en trygg anknytning är mer benägna att utveckla en trygg anknytning hos sina adoptivbarn, än adoptivmammor med otrygg anknytning. Dessa fynd skulle kunna vara ett tecken på att även mammans egen anknytning kan vara närvarande i hennes relaterande till sitt barn och påverka hur anknytningen och relationen dem emellan blir.

Migrationens utmaningar

Det finns även andra aspekter som skulle kunna påverka mamma-barn-relationen. Att flytta till ett nytt land kan tänkas vara krävande för individer och inte minst för en mamma som själv har varit med om krig och fått uppleva all trauma som kriget skulle kunna innebära. Att dessutom behöva etablera sig i en ny miljö med nya förutsättningar, skulle kunna innebära en utmaning för individen både i hennes roll som mamma och som samhällsmedborgare. Migrationen i sig påverkar människor på många olika sätt. Anledningen till migrationen och individens personlighet påverkar också hur individen hanterar migrationen (Marshall, Schell, Elliott, Berthold, & Chun, 2005). Under åren 2000-2005 undersökte Statistiska centralbyrån (SCB) den svenska befolkningens hälsa. Personer i Sverige med utländsk bakgrund rapporterar generellt en sämre hälsa än personer med svensk bakgrund i Sverige, och de personer som var födda utanför EU rapporterade sin hälsa som sämst. När skillnader mellan grupperna angående sociala faktorer (socioekonomisk status, typ av arbete, form av bostad) gjordes, minskade skillnaderna mellan grupperna avsevärt. Detta skulle kunna betyda att de

sociala omständigheterna i Sverige påverkar huruvida personer med utländsk bakgrund rapporterar sin hälsa. Att komma till Sverige som flykting skulle kunna beskrivas som att utkämpa ett helt annat krig än det som individen flytt ifrån. Den psykologiska påfrestningen med att migrera till ett nytt land ofrivilligt, söka asyl och uppehållstillstånd, vara arbetslös samt ändrade familjeroller verkar ha en negativ påverkan på interaktioner mellan nära anhöriga (Socialstyrelsen, 2009). Individer kan erfara en känsla av multipla identiteter när de migrerar till ett nytt land. Om de dessutom får barn i det nya landet förstärks denna känsla av multipla identiteter på grund av kulturförändringar och ändrade rollförväntningar på de vuxna. Individer som migrerar till ett nytt land kan känna sig isolerade och ensamma då de är ifrån sin släkt och sina vänner. Denna isolering och ensamhet skulle kunna upplevas starkare för en kvinna om hon får barn i det nya landet efter migrationen då hon kan sakna sitt sociala och emotionella stöd (Liamputtong & Naksook, 2003). Mamma-barn-interaktionen skulle alltså kunna påverkas av deras gemensamma kontext. Att möta varandra och leva tillsammans i ett nytt land, med nya förutsättningar för en mamma att utöva sin föräldraroll, skulle kunna vara både främmande och utmanande. Det skulle även kunna påverka relationen och kommunikationen mellan mamman och barnet.

Sammanfattningsvis kan vi säga att mamma-barn-relationen kan påverkas av många faktorer såsom mammans egen anknytning till sina vårdgivare, migration och sociala omständigheter kring mamma-barn-relationen. Separation verkar vara en påverkande faktor som kan komplicera mamma-barn-relationen ytterligare.

Gerillan

Idag lever många människor med olika etniska bakgrunder i Sverige, bland annat kurder. Kurdistan är ett område som 20 miljoner kurder refererar till som sitt hemland. Kurdistan är indelat i områdena sydöstra Turkiet, nordöstra Syrien, norra Iran och nordvästra Irak. Kurderna har under flera decennier varit utsatta för diskriminering, förföljelse samt

politiskt och kulturellt förtryck i samtliga områden (Utrikesdepartementet, 2000). Under det sena 1980-talet uppskattades kurderna vara runt fem miljoner i enbart Iran (Hermansson, Timpka & Nyce, 2003).

Det har funnits olika kurdiska politiska partier som har verkat för kurdernas rättigheter. *Komala* var ett sekulärt parti grundat på marxistisk ideologi. 1969 bildades *Komala* av kurdiska studenter i Iran. 1983 bildade *Komala* och ett antal andra vänstergrupper, det Iranska Kommunistpartiet (ICP) och därefter sade sig *Komala* vara en kurdisk del av det kommunistiska partiet. Ledningen hade som många andra iranska politiska grupper, sitt ursprung från Aryamehr Universitet i Teheran (Ghandchi, 2004). *Komala* är den organisation som för första gången i kurdisk historia organiserade och inkluderade kvinnor som gerillasoldater (*Komala party of Iranian Kurdistan*, 2001). *Peshmerga* (kurdiska *pesh* 'inför' och *merg* 'döden') är samlingsbeteckningen för beväpnade soldater inom kurdiska nationella rörelser (Nationalencyklopedin, 2015). En del av dessa kvinnor fick barn under tiden de var *peshmerga*. Den väpnade kampen och krigssituationen tvingade dessa mammor att lämna ifrån sig sina spädbarn till sina närstående, i hopp om att återförenas med barnen när omständigheterna hade förbättrats. På grund av det kritiska läget och förföljelser flydde en del av dessa kvinnor landet och migrerade därmed till Sverige under det sena 80-talet och början på 90-talet (Hermansson et al., 2003). En del av dessa mammor lyckades återförenas med sina barn innan flykten och få med sig dem till Sverige, medan vissa andra mammor fick komma till Sverige utan sina barn, i väntan på få återförenas med dem i det nya landet vid ett senare tillfälle.

Vårt intresses källa

Att undersöka vilka konsekvenser ett avbrott i mamma-barn-relationen kan ha på anknytningen är viktigt med tanke på att liknande separationer troligtvis sker i och med krig och oroligheter i världen. För att kunna få en komplett bild av detta vore det optimalt att

studera både barnets och föräldrarnas upplevelser och observera interaktionen i föräldra-barn-dyader. I och med tidsbegränsningen för denna studie hade vi inte möjlighet att inkludera alla dessa moment. Vi valde därför att fördjupa oss i peshmergamammornas upplevelser av mamma-barn-relationen. Det finns flera olika föräldraroller, bland annat papparollen. Vi har i den här studien angränsat oss till mammor, och definierar mamma som den biologiska mamman. Vår ambition var att utifrån ett anknytningsteoretiskt perspektiv belysa hur relationen mellan dessa mammor och deras barn upplevs av mamman. Att vi valde just detta område hade flera anledningar. För det första råder det brist på forskning som berör kurdiska mammor som separerats ifrån sina barn under krigstid och sedan återförenats med barnen senare. För det andra var det intressant att studera hur separationen påverkar mammorna och hur de upplever att den påverkan yttrar sig i relationen med deras barn. Vi båda är psykologstudenter och har kunskap om bland annat anknytningsteori som berörts under psykologutbildningen. Dessa kunskaper gör studien ännu mer intressant för oss då vi vill titta på hur teorier kan förstås i mötet med människor. För det tredje finns det en sannolikhet att vi som psykologer kan komma i kontakt med mammor i liknande situationer och vi bör därför utöka våra kunskaper för att kunna ge adekvat hjälp till dessa individer som söker sig till oss. Det gäller inte minst vår nutid när antalet personer som flyr till Sverige är högre än på mycket länge. Det är intressant för oss att undersöka hur mammor upplevde och hanterade de eventuella konsekvenserna av separationen med sina barn och på vilket sätt det kunde yttra sig i relationen dem emellan. Vi är också nyfikna på att undersöka hur anknytningen mellan mamman och barnet kan påverkas av en längre separation utifrån mammans perspektiv.

Syfte och frågeställning

Syftet med vår uppsats var att genom en fenomenologisk ansats, ge insikt i den levda erfarenheten hos mammor som på grund av sociopolitiska engagemang separerats från sina spädbarn under barnens uppväxtår i relation till upplevelsen av återföreningen med barnen.

Studien undersökte hur mammor som har varit *peshmerga* och separerats från sina spädbarn, upplevde relationen med sina barn efter återföreningen, i ett annat land med nya omständigheter. Separationen skulle ha varit under längre tid, minst två år. Studien hade alltså ett explorativt syfte för att undersöka detta inom denna grupp där ingen tidigare känd studie har bedrivits. Ett annat syfte med denna studie var att bidra med begrepps- och teoriutveckling och bredda anknytningsteorin genom att utgå från mammans perspektiv i anknytning till sitt barn.

Vår studies frågeställning var: Hur upplever kurdiska mammor, som under krigstid separerats från sina spädbarn på grund av sociopolitiska engagemang, en längre separation från sina barn under barnets spädbarnstid, och separationens påverkan på relationen dem emellan efter att de återförenats?

Teoretiskt ramverk

Vi valde en anknytningsteoretisk utgångspunkt i vår studie. Enligt anknytningsteorin är barnets trygga anknytning baserad på dennes bedömning av vårdgivarens fysiska tillgänglighet (Broberg et al., 2006). Vi har i denna studie fokuserat på separation under spädbarnsåldern som innebär ett avbrott i mammans fysiska tillgänglighet. Ainsworth utvecklade anknytningsteorin genom att betona två andra aspekter i tillgänglighet som var viktiga i utvecklingen av en trygg anknytning. Hon menade att en öppen kommunikation samt mammans lyhördhet när barnets anknytningsbeteende aktiveras, är avgörande för utvecklingen av en trygg anknytning (Broberg et al.). I studien försökte vi återspegla studiedeltagarnas upplevelser av separation och anknytning med sina barn, genom att undersöka deras upplevelser om hur en eventuellt hotad anknytning kan ha påverkat deras relation med sina barn. I denna studie definierade vi anknytning som en process som resulterar i ett psykologiskt band mellan barnet och mamman. Det är en dubbelriktad process där en ständig växelverkan sker mellan barnet och mamman där båda påverkar anknytningen.

Vårt synsätt på anknytning är i enlighet med Kuczynskis och De Mols (2015) syn på föräldrabarn-relationen, som menar att det sker en dialektiskt dubbelriktad påverkan mellan barn och föräldrar där både tolkar och formar varandras beteenden.

Metod

Deltagare och procedur

Enligt Kazdin (2010) avgörs metodvalet av studiens syfte och den typ av information som är av intresse. Den kvalitativa metoden var det som bäst lämpade sig för denna studie då syftet var att ta reda på mer kvalitativ information om mammornas upplevelser genom att intervjua dessa mammor. Syftet med den kvalitativa intervjun är att förstå individens vardagsvärld utifrån dennes eget perspektiv (Kvale & Brinkmann, 2009). Då kunskapen om studiens frågeställning inte var så stor i förväg blev strävan att på ett explorativt sätt beskriva och tolka insamlade data.

För att besvara studiens frågeställning valde vi en fenomenologisk kvalitativ metod där data samlades in via semistrukturerade djupintervjuer med åtta deltagare. Studiedeltagarna valdes ut genom principer för "homogeneous sample selection", vilket innebär val av en relativ smal och homogen grupp för att fokusera på och försöka få en fördjupad förståelse för den specifika gruppens tankar, känslor och uppfattningar (Braun & Clarke, 2006). De inklusionskriterier som sattes upp för deltagande i denna studie var att deltagarna skulle vara kurdiska kvinnor som hade varit *peshmerga* under 80-talet, migrerat till Sverige under sena 80-talet och tidiga 90-talet, och är idag bosatta i Sverige. Under 80-talet skulle de ha varit medlemmar i *Komala*-partiet och blivit mammor när de var *peshmerga*. Separationen skulle ha skett under de första sex månaderna i spädbarnets liv och återföreningen skulle ha ägt rum innan barnet hade hunnit fylla tio år, dock tidigast efter ett år, då vi ville angränsa oss till mammornas relation till deras barn och inte deras spädbarn. I denna studie definierar vi spädbarnstiden från 0 till 1 år. Anledningen till att vi valde deltagare som återförenats med

sina barn innan barnen fyllt tio år var att undvika inblandning av normativa företeelser som sker under individens tonår. Enligt Steinberg (2011) karakteriseras tonårstiden av många förändringar, både på ett biologiskt, psykosocialt, socioemotionellt och psykologiskt plan hos individen. Ett identitetssökande och en strävan efter autonomi är kännetecknande för denna period i individens liv. Dessa faktorer skulle kunna förändra tonåringens relaterande till föräldrarna, oavsett om hen genomgått en tidigare och längre separation från föräldrarna eller inte. Därför valde vi att utesluta tonåringar i studien och på så sätt minska risken för att dessa faktorer skulle störa det som vi ämnade att undersöka i denna studie. En marginal på fyra år fram till tonåren valdes på grund av eventuella individuella skillnader i utvecklingen hos barnen och för att ha marginal fram till tonårsperioden. Endast mammor som obehindrat kunde föra ett samtal på svenska inkluderades i studien.

För att finna deltagare använde vi vår egen bekantskapskrets. Vi höll även ett möte med en kurdisk författare som nyligen intervjuat drygt hundra kurdiska kvinnor som varit *peshmerga*. Via henne inhämtade vi kontaktuppgifter till ett antal kvinnor som uppfyllde de inklusionskriterier som tidigare satts upp. Langemar (2008) menar att det i vår typ av studie är bättre att handplocka de deltagare som kan ge den bästa informationen än att slumpa fram dessa. I syfte att rekrytera deltagare som skulle tänkas vara villiga att återberätta sina upplevelser i en intervjusituation tog vi hänsyn till rekommendationer från den kurdiska författaren som själv intervjuat några av dessa kvinnor.

Vi kontaktade mammorna via telefon och efter att en kort presentation av studien lämnats, fick de frågan om de var intresserade av att delta i studien. Tolv mammor kontaktades varav åtta tackade ja och deltog i studien. Efter deltagarnas godkännande kontaktade vi dem igen, två veckor innan intervjuperioden. Detta för att få deras mailadress och komma överens om ett intervjumöte. För att ge deltagarna insyn i studien och dess syfte samt för att skapa förtroende, formulerade vi ett brev i anslutning till informerat samtycke där

vi lämnade en närmare presentation av oss själva, studiens syfte, information om institutionen samt handledarens och våra kontaktuppgifter (se bilaga A). Detta brev mailades till samtliga deltagare innan intervjun. Eftersom deltagarna uttryckte ett önskemål om att i förväg få veta vad samtalet skulle handla om mailade vi de huvudområden som skulle beröras under intervjun (se bilaga B).

Materialet i uppsatsen kommer från personliga intervjuer med åtta deltagare bosatta i tre olika städer i Sverige. Deltagarna var mellan 51 och 62 år gamla. Samtliga hade återförenats med sina barn under sena 80-talet och i början på 90-talet och före barnen fyllt tio år. Varje intervju tog 60-90 minuter. Efter varje genomförd intervju gjorde vi en preliminär analys för att sedan lägga till ytterligare kompletterande frågor i intervjuguiden, som kunde ställas i intervju med nästa deltagare. Detta är i enlighet med den hermeneutiska cirkeln som innebär att för att förstå delarna måste helheten förstås och tvärtom (Langemar, 2008). Efter varje intervju ökade förståelsen och därmed förändrades förförståelsen vilket innebar att nya frågor kunde dyka upp som kunde ställas i kommande intervjuer. Vi försökte hålla oss till det hermeneutiska förhållningssättet under datainsamlingen. Under analysprocessen frångick vi hermeneutiken och antog ett fenomenologiskt förhållningssätt, där vi försökte beskriva mammornas upplevelser av relationen med sina barn efter en genomgången separation och återförening dem emellan. Under diskussionen i denna studie antog vi återigen ett hermeneutiskt förhållningssätt till data, då vi tolkade och drog slutsatser av analyserad data.

Under en tvåveckorsperiod genomfördes intervjuerna. Fyra av intervjuerna genomförde vi i deltagarnas egna hem, två intervjuer genomförde vi på deltagarnas arbetskontor och två av intervjuerna genomförde vi hemma i en av studieförfattarnas föräldrabostad. Vid de tillfällen deltagarna själva föreslog något annat än möte i deras hem, tillmötesgick vi deras önskemål. Dock uteslöt vi intervjugenomförande på allmänna platser såsom caféer. Detta för att minimera risken för störningar och för att deltagarna skulle kunna

känna sig mindre hämmade att prata om eventuellt smärtsamma minnen på grund av andra människors närvaro. En av oss som intervjuade deltagarna talar även det språk som är deltagarnas första språk, kurdiska. Under diskussion om hur intervjuerna skulle genomföras bestämde vi att den av oss som inte talade deltagarnas första språk skulle inleda intervjuerna. Detta för att samtalet skulle flyta på mer naturligt på svenska. Den andra av oss skulle komplettera med följdfrågor och observera innehållet och processen.

Det var blandade inställningar inför intervjuerna hos deltagarna. Vissa var positiva då de saknat denna typ av studier och upplevde att de skulle få känna sig hörda. Vissa var nervösa och angav att de varit nära att dra sig ur studien då de upplevt obehag inför att få prata om det förflutna. En del var neutralt inställda till intervjun. Alla deltagare tyckte att det var viktigt att den här informationen uppmärksammas och var därmed motiverade att fullfölja studien.

Tabell 1 visar information om deltagarnas ålder när de blev mammor och separerades från sina barn samt deltagarnas civilstånd vid återföreningen med sina barn. Tabellen visar även barnens ålder vid separationen och återföreningen samt separationens längd.

Tabell 1. *Information om deltagarnas sociala situation*

Deltagare	Deltagarnas ålder när de blev mammor och vid separationen (i år)	Barnens ålder vid separationen (i månader)	Barnens ålder vid återföreningen (i år)	Separationens längd (i år)	Deltagarnas civilstånd vid separationen	Deltagarnas civilstånd vid återföreningen
Avin	20, 20	2,5	9	9	Gift med barnets pappa	Gift med barnets pappa
Bahar	22, 22	2,5	2,5	2,5	Gift med barnets pappa	Gift med barnets pappa
Chiman	23, 23	1	6	6	Gift med barnets pappa	Gift med barnets pappa
Darya	24, 24	4	6	6	Gift med barnets pappa	Omgift
Elham	29, 29	2,5	4,5	4	Gift med barnets pappa	Gift med barnets pappa
Fariba	24, 24	1,5	6,5	6,5	Gift med barnets pappa	Skild
Golaleh	24, 24	0,5	4,5	4,5	Gift med barnets pappa	Gift med barnets pappa
Hataw	28, 28	3	6	6	Gift med barnets pappa	Gift med barnets pappa

Intervjuguiden

Vi genomförde intervjuerna via en semistrukturerad intervju, med en intervjuguide som stöd under intervjuerna. Anledningen till att vi valde en semistrukturerad intervju var att vi inte bedömde en strukturerad intervjuform som lämplig i och med vår induktiva ansats. Vi ville att deltagarna skulle berätta om sina egna upplevelser utan att styras för mycket av våra frågor. Vi bedömde att en semistrukturerad intervjuform var lämpligast då vi ville ge deltagarna utrymme att berätta om just deras upplevelser. Denna intervjuform gav oss en trygghet att utföra intervjun på ett ändamålsenligt sätt då vi inte hade någon tidigare erfarenhet av att utföra kvalitativa intervjuer. Vi utgick ifrån ett anknytningsteoretiskt perspektiv när vi formulerade intervjuguiden. Frågorna formulerade vi i syfte att undersöka hur mammor upplever ett avbrott i anknytningsrelationen och hur de upplever att detta påverkat deras relation med sina barn efter återföreningen. Vi utgick även från vår förförståelse och vår nyfikenhet när vi sammanställde intervjuguiden. Intervjuguiden (se bilaga C) bestod av tre huvuddelar och varje del hade fokus på en specifik tidsperiod som delades upp i perioden före återföreningen, återföreningen och efter återföreningen. Första delen bestod av frågor som handlade om demografisk information kring mamman och barnet, mammans föreställningar om barnets uppväxtmiljö när hon var borta, samt förberedelser inför återföreningen. Frågorna i andra delen, som var fokuserade på själva återföreningen, handlade om förväntningarna innan återföreningen, återföreningsögonblicket och känslor och tankar kopplade till det. Intervjuguidens största fokus låg på den tredje delen som handlade om perioden efter återföreningen. Frågorna handlade om samspel, relation, intimitet, känslor och hanteringsstrategier och faktorer som har påverkat mamma-barn-relationen.

För att kunna bedöma intervjuguiden och få feedback på den, läste vi upp frågorna för en mamma som inte ingick i studien men som själv hade en liknande historia som deltagarna. Vi lät intervjuguiden utveckla sig och förändras under hela datainsamlingen beroende på

vilken information som framkom under intervjuerna (Langemar, 2008). Vi gjorde även en pilotintervju för att säkerställa intervjuguidens relevans och funktion. Eftersom intervjuerna handlade om ett ämne som kanske inte skulle vara helt lätt för en individ att prata om, tog vi beslutet att även data som vi samlade in från pilotintervjun analyserades och redovisades i studiens resultatdel.

Analys

Även om studien har ett anknytningsteoretiskt ramverk och vi formade vår intervjuguide med hänsyn till denna teori, bedömer vi vår analysmetod vara induktiv tematiskt snarare än deduktiv tematiskt eller teoristyrd. Detta med tanke på att vi dels undersökte ett område som var obeforskat och därmed ansåg vi våra vetenskapliga förkunskaper inom detta område som bristfälliga och dels att vi inte hade några förutbestämda teman i vår intervjuguide. Temana växte fram ur insamlad data och dataanalysen gjorde vi empiristyrd.

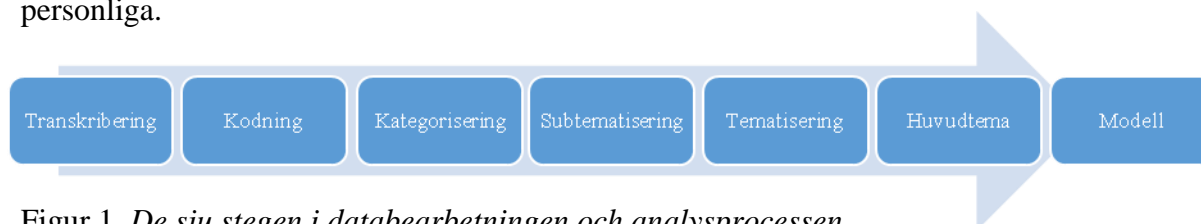
Innan analysen påbörjades skickade vi intervjuutskrifter till respektive deltagare för att de skulle få möjlighet att korrigera sitt eget material. Först efter att deltagarna återkommit med sina kompletterande kommentarer började vi analysera data. Vi gjorde den induktivt tematiska analysen utifrån Hayes riktlinjer och genomförde den i sju steg (Hayes 2000, refererad i Langemar, 2008; se figur 1). I första steget transkriberade vi alla intervjuer ordagrant med allt prat och ljud. Längre pauser, betoningar och känslouttryck markerades med symboler. Vi läste igenom varje enskild intervjutext tre gånger. Första gången för att korrekturläsa, andra gången helt förutsättningslöst för att skapa oss en bild om innehållet och en tredje gång för att fånga struktur och utmärkande drag i texten. Nästa steg i bearbetningen av insamlad data var att reducera texten genom att ta fram kärnan i det som sades och koda de meningsbärande enheterna som var relevanta för frågeställningen. Exempelvis gav vi meningen ”*det är en saknad, det är ett vakuum det är som ett hål som man får lära leva med*” koden *Tomhet*. Vi skrev dessa nyckelord i dokumentets marginal och på så sätt gjorde vi dem

lättöverskådliga. Att gruppera alla nyckelord som passade ihop under olika övergripande kategorier utgjorde analysens tredje steg. Exempelvis ingick ”*Vi har ännu idag svårt att säga nej till honom*” under kategori *Svårt att säga nej till barnet*. Vidare valde vi ut de citat som vi tyckte bäst fångade kategorin och som innehöll mest information och placerade dessa under de olika kategorierna. Under denna process jämfördes kategorierna med varandra och de som var likadana i sitt innehåll slogs samman för att skapa så distinkta kategorier som möjligt.

Vidare grupperade vi de kategorier som var likartade i sitt innehåll under övergripande benämningar som utgjorde preliminära subteman. Första identifieringen av dessa subteman utifrån de olika kategorierna gjorde vi var för sig. De subtemana som var och en av oss hade identifierat jämförde vi sedan med varandra och tillsammans diskuterade vi fram, benämnde och definierade gemensamma subteman. Vi skapade en separat lista med namn på de olika subtemana tillsammans med de citat som hörde till varje subtema. Denna använde vi senare som facit under vår kontroll för interbedömarreliabilitet, där vi blandade de olika citaten och sedan fick var och en av oss oberoende av varandra placera om dem under de olika subtemana på nytt. Vi jämförde sedan de nya listorna med ursprungslistan. Då överensstämmelsen inte bedömdes vara tillräckligt hög i början genomförde vi diskussioner och förfarandet upprepades en gång till tills överensstämmelsen bedömdes vara tillräckligt hög.

I nästa steg gjorde vi tematiseringen. I och med att vi använde en induktiv ansats i tematiseringen skedde analysen datastyrt och temana tilläts växa fram från insamlad data. Alla teman och subteman med tillhörande kategorier redovisar vi under uppsatsens resultatdel. Resultatet avslutas med en figur där vi kvantifierar antal deltagare som pratat för och emot de olika subtemana och kategorierna (se figur 3). De citat som anges har korrigerats för skillnad mellan tal- och skriftspråk för att ge en så tydlig bild som möjligt av vad som sades. I syfte att upprätthålla konfidentialitetskravet har vi använt det könsneutrala pronomenet *hen* i citatredovisningarna och vi har även ändrat deltagarnas namn och antagit andra påhittade

namn för att skydda deras identitet. Vi har valt att namnge våra deltagare i resultatet med pseudonymer för att vara mer respektfulla mot deltagarna och för att göra citaten mer personliga.

Figur 1. *De sju stegen i databearbetningen och analysprocessen*

Etiska aspekter

Vetenskapsrådet (2015) som har sammanställt de forskningsetiska principerna för humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning ställer fyra huvudkrav som forskningsförfarandet måste uppfylla. Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. För att uppfylla dessa krav lade vi stor vikt vid ärlighet och tydlighet med studiens syfte och vad den var ämnad att undersöka. Deltagarna upplystes om att deras deltagande var frivilligt och att de hade rätt att avbryta sitt deltagande när som helst under hela förloppet utan att behöva ge en förklaring. Dock informerade vi deltagarna muntligt om att när studien färdigställts är deltagandet oåterkalleligt. Eftersom deltagarna skulle kunna känna sig utsatta under intervjuförloppet, då ämnen som berördes kunde vara känsliga för dem att prata om, blev de väl informerade om att de inte behövde svara på de frågor de inte ville svara på. De blev även informerade om att de hade rätt att avbryta intervjun när som helst under hela förloppet. Vi valde även att inkludera pilotintervjun i våra analyser. Detta gjorde vi då ämnet var av känslig karaktär. Vi bedömde det vara etiskt problematiskt gentemot den individ som deltog i pilotintervjun om vi inte inkluderade hennes berättelser i studien.

Vi bekräftade för deltagarna att all insamlad data och personuppgifter behandlades konfidentiellt. Då citering från intervjuerna förekommer och med tanke på att deltagarnas berättelser var av unikt slag, informerade vi dem om att total anonymitet i rapporteringen inte

kunde säkerställas. Vid intervjutillfället innan intervjun sattes igång skrev deltagarna under informerat samtycke och på så sätt styrkte de sitt deltagande, att de hade fått information om studien och att de godkände ljudinspelning av intervjun.

Vid bokning av intervjutider uttrycktes en önskan från studieförfattarna om att göra intervjuerna hemma hos deltagarna för att underlätta för dem och lindra den utsatthet som en intervjuförfarande kunde innebära för deltagarna.

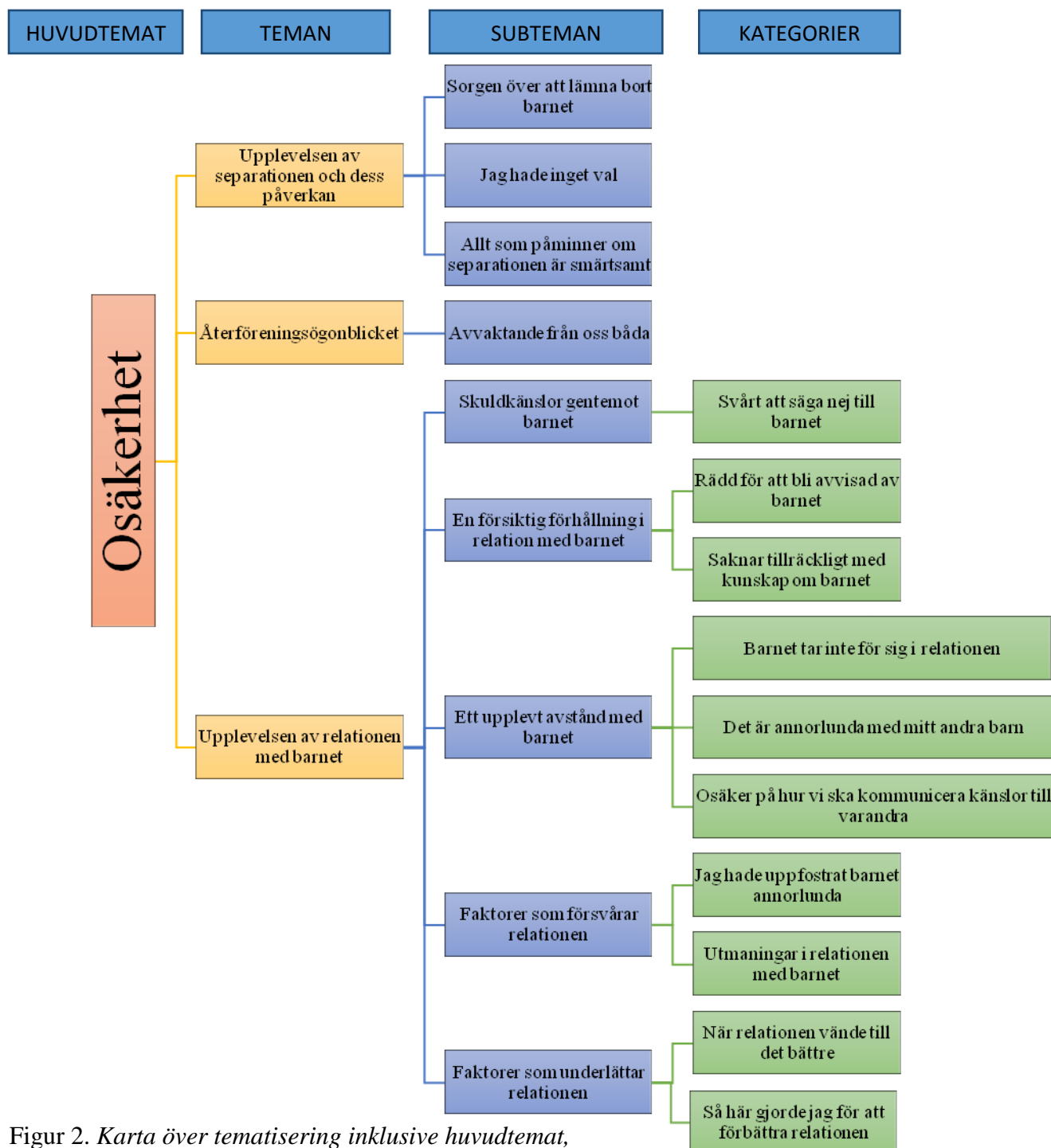
Intervjuerna innebar att deltagarna fick ge retrospektiv information om det som hade hänt i deras förflutna. Att tänka tillbaka på det förflutna skulle kunna riva upp en del traumatiska minnen för deltagarna vilket var viktigt att tänka på ur ett etiskt perspektiv. För att kunna erbjuda hjälp för de deltagare som kände behov av terapi, kontaktades en verksam psykolog och psykoterapeut i Stockholm, som gav sitt medgivande att erbjuda terapitider i förtur till de deltagare som deltog i denna studie, ifall de skulle vända sig till honom. Denna psykolog och psykoterapeut har erfarenhet av denna målgrupp och kontakten togs med honom redan vid studiens inledningsskede.

Urvalet i denna studie var avgränsat till en särskild grupp av individer. Denna avgränsning skulle kunna ses som ett hot mot konfidentialiteten. I ett försök att motverka detta hot har uppgifter om namn och ort uteslutits i citatredovisningarna. Pronomen *hon* och *han* har ersatts med *hen* och inga årtal tagits med.

Resultat

Tematiska analyser av de transkriberade intervjuerna genererade ett huvudtema, tre teman, nio subteman och tio kategorier. Resultatet redovisas genom dessa teman. Huvudtemat är *Osäkerhet*, de tre temana är *Upplevelsen av separationen och dess påverkan*, *Återföreningsögonblicket* och *Upplevelsen av relationen med barnet*. Under temat *Upplevelsen av separationen och dess påverkan* ingår tre subteman, dessa är *Sorgen över att lämna bort barnet*, *Jag hade inget val* och *Allt som påminner om separationen är smärtsamt*.

Under temat *Återföreningsögonblicket* ingår subtemat *Avvaktande från oss båda*. Under temat *Upplevelsen av relationen med barnet* ingår subteman *Skuldkänslor gentemot barnet*, *En försiktig förhållning i relation med barnet*, *Ett upplevt avstånd med barnet*, *Faktorer som försvårar relationen* och *Faktorer som underlättar relationen* (se figur 2).

Figur 2. Karta över tematisering inklusive huvudtemat, teman med respektive subteman och kategorier

Tema: Upplevelsen av separationen och dess påverkan

Analysen visar att deltagarna förknippar separationen från deras barn med känslor av sorg, maktlöshet samt undvikande av diskussioner, händelser, känslor och tankar som kan påminna om den separationen. Alla deltagare blev mammor under tiden när de var aktiva *peshmerga*. Barnen föddes in i förhållanden som karakteriserades av krig, bombningar och oroligheter. Deltagarna beskrev situationen som ohållbar för dem att kunna ta hand om och skydda sina spädbarn. För att ge barnen en chans att överleva fattade deltagarna beslutet att lämna ifrån sig sina spädbarn i hopp om att kunna återförenas med dem senare i en tryggare tillvaro. Varje deltagare lämnade bort barnet till sina eller barnets pappas familjemedlemmar för att de skulle ta hand om och agera fosterföräldrar åt barnet.

Barnens ålder vid separationen från deltagarna var mellan en halv månad till fyra månader och separationens längd varade mellan två och ett halvt år till nio år.

Subtema: Sorgen över att lämna bort barnet. Allt som påminner deltagarna om separationen från deras barn upplevs som sorgligt och smärtsamt. Krigssituationen och de svåra omständigheterna som rådde när separationen ägde rum fick många att blockera sin sorg. Trots det har sorgen varit en påträngande känsla som funnits och är återkommande ännu vid intervjuens genomförande. Att vara *peshmerga* innebar också att befinna sig under traumatiska omständigheter och bevittna andra som förlorade sina liv. Detta nämns av deltagarna som en stressfaktor som förstärkte sorgen.

Under graviditeten var jag tvungen att bära vapen och jag fick även uppleva två svåra krig. Jag fick se en annan gravid kvinna bli skjuten i magen och dö med barnet i magen... Det var inte så lätt när barnet kom. Vi bodde i tält... (Chiman)

Trots de svåra omständigheterna var barnens födelse glädjande för deltagarna. Att lämna bort barnen beskrivs som ett svårt beslut fullt av osäkerhet och känslor av att ha övergivit sitt barn. Dagarna före och efter separationen beskrivs som fyllda av ångest, stark

saknad och djup tomhet. En av deltagarna berättar att hon led av mardrömmar långt efter separationen:

När jag var gravid med honom var jag glad trots omständigheterna. Jag var ständigt rädd för att polisen skulle ta mig på grund av mina politiska aktiviteter. Efter jag lämnat honom hade jag mardrömmar under fem år. Jag drömde om att jag var gravid och sprang för livet. Jag svettades och vaknade mitt i nätterna. Det tog tio år för mig att våga bli med barn igen. (Elham)

Att inte vara ensam om att ha lämnat bort sitt barn och ha andra mammor runt omkring sig som då tog samma beslut, kunde fungera som ett socialt stöd och göra den djupa sorgen mer hanterbar, menar deltagarna. Att resonera kring anledningen till beslutet och påminna sig om de ohållbara omständigheterna som utgjorde en fara för barnets liv, hade också en tröstande effekt för att stå ut med sorgen. Sorgen som orsakades av separationen beskrivs som ett sår som aldrig läker. En nygammal sorg som kommer fram i relationen med barnen än idag och kan vara både förstörande och berikande. Tillfällen som påminner om det som har varit kan ännu idag väcka panikliknande känslor hos vissa deltagare:

Jag fick göra en längre resa. Trots att resan var planerad fick jag en panikattack av den separationen från mitt barn och trodde att jag aldrig skulle träffa honom igen. Jag dämpade paniken och ångesten genom att ringa hem flertal gånger och kontrollera att allt var okej och tala om hur mycket jag saknade honom... På väg tillbaka var det nära att hen skulle förvinna från mig på stationen. Det var en hemska känsla. Det har även varit ett par andra liknande tillfällen som gav mig en panikkänsla. Hen lekte kurragömma och gömde sig i affären och såg min panik. Hen ville prova mig och se hur överlycklig jag blev när jag hittade honom... Det jag har varit med om som mamma är ständigt närvarande och jag tror att jag kommer att bära med mig det. (Hataw)

Subtema: Jag hade inget val. Deltagarna uttrycker en tveksamhet i huruvida beslutet om att lämna bort sitt barn var rätt. Med tanke på allt som skedde runtomkring i krigssituationen, fanns det inget utrymme till tankar om vad det innebar att bli mamma. Att bli gravid utan att ha planerat det och inte kunna göra något åt det kunde upplevas som en maktlöshet samtidigt som det kunde upplevas som ett nytt hopp i tillvaron. Att bli gravid som *peshmerga* kunde även väcka skamkänslor. Golaleh berättar om sina skamkänslor så här:

Min graviditet var oplanerad. Jag hade inga tankar om moderskap. Att vara peshmerga och bli gravid var skamfullt för mig. Vi var där för att kämpa inte för att bli med barn. (Golaleh)

Möjligheter att tillgodose barnens basala behov var knappa och deras liv var under ständigt hot. Att vara både mamma och *peshmerga* medförde ett dubbelansvar som gjorde att varken mammarollen eller rollen som *peshmerga* kunde fullgöras. Omständigheterna var av sådan karaktär som inte lämnade så många valmöjligheter till individerna och tvingade dem att ta svåra beslut mot sina innersta viljor. En deltagare beskriver sin maktlöshet inför situationen och känslorna förknippade med denna maktlöshet så här:

... Kort efter vår återkomst till lägret började bombningarna. Jag hade en vaggga till mitt barn i vårt tält och en annan på kontoret där jag jobbade ... Ibland under bombningarna hann jag inte ens ta ut barnet från vagggan och bar hela vagggan och sprang med det till ett tryggare ställe ... Vi var många som hade fått barn på den tiden och vi fick order från ledningen att skicka hem barnen till våra familjer ... Jag var ledsen och förkrossad och trodde att jag aldrig skulle kunna få träffa henom igen. Det kändes som att jag övergav henom. Jag var arg på det system som rådde då och på situationen som tvingade oss att separeras från våra barn. Jag litade inte heller fullt ut på hur väl hen skulle bli omhändertagen ... Jag lugnade mig med hens kläder, vaggga och doft som var kvar. (Darya)

Subtema: Allt som påminner om separationen är smärtsamt. För att hantera tankar om de konsekvenser en separation skulle kunna ha för barnen, använde deltagarna en undvikande strategi under krigstiden. Vissa distraherade sig från tankarna genom att fokusera på sin maktlöshet i den situationen medan andra valde att fokusera på den glädje de upplevde i samband med barnets födelse. Denna undvikande tendens har återfunnits även efter återföreningen. Sättet att ta upp ämnet separation och prata om det förflutna med barnet är olika hos deltagarna. Det finns en öppenhet hos deltagarna att vilja återberätta för sina barn om vilka orsakerna var till separationen, men det finns även ett undvikande. Rädsla för att bli ifrågasatt av barnen och en osäkerhet i hur svaren ska formuleras utan att såra barnen, uppges som anledning till undvikandet. Detta ses i sin tur som ett hinder i kommunikationen.

Jag var rädd för att hen skulle ifrågasätta det förflutna och undvek därför att prata om det. Vi båda var rädda. Hen för att inte få det svar hen ville ha, och jag för att såra henom. (Darya)

Deltagarna upplever att även deras barn undviker att prata om separationen. De menar att även om barnen förstår orsakerna till separationen på ett intellektuellt plan är det svårt för dem att begripa separationen emotionellt. Deltagarna drar sig för att initiera samtal kring separationen och låter helst barnen inleda sådana samtal. En deltagare menar att det förflutna nödvändigtvis inte behöver aktualiseras för barnet:

Vi föräldrar straffar oss varje dag, vilket har minskat för mig de senaste tre åren. Hen har nästan aldrig klagat. Det var mest jag som var ledsen ... Jag tror inte att de här grejerna försvinner, men det är som en fil i hjärnan som man inte behöver gå in och titta i, utan det är bättre om man glömmer bort det bara. (Bahar)

Tema: Återföreningsögonblicket

Starka känslor som glädje, osäkerhet, och rädsla att bli avvisad fanns under återföreningsögonblicket. Ögonblicket beskrivs som stort, känslösamt och svårt. En eller flera släktingar till barnet närvarade vid återföreningen för de flesta deltagarna. Vid återföreningen med sina barn upplevde deltagarna sig vara främmande för sina barn och upplevde också att barnen upplevde sina mammor som främmande.

Jag väntade på en bebis men möttes av en sexåring... (Hataw)

Deltagarna kunde känna besvikelse över att deras känslor till sina barn skilde sig från de känslor som funnits innan separationen. Ånger förekom också angående beslutet om att låta barnen genomgå ännu en separation och den här gången från sina fosterföräldrar.

Under första veckan undvek hen mig och det kändes som hen tittade med besvikelse på mig, som att det är en annan separation för honom... Vi lurade honom att vara hos mig när de lämnade oss. Hen skrek och grät efter sin fostermamma även på nätterna. Jag ångrade mig och klandrade mig för att jag gjort så här mot honom en till gång. Hen vände sig med mig, men hen höll sig på avstånd och visade indirekt att hen inte ville ha det här. (Bahar)

Subtema: Avvaktande från oss båda. Deltagarna har upplevt sig själva och sina barn som avvaktande mot varandra och att det fanns ett slags tomrum dem emellan. Upplevelsen av att barnen höll sig på avstånd, undvek ögonkontakt och hade svårt att uppfatta deltagarna som sina mammor förekom även om barnen visste att deltagarna var deras mammor.

Deltagarna har upplevt sorg och frustration över att barnen sett sina fosterföräldrar som sina riktiga föräldrar, och den upplevelsen har haft inslag av både acceptans och ilska. En rädsla och försiktighet att närma sig barnen förekom då deltagarna inte ville skrämma bort sina barn. Samtidigt hade deltagarna velat vara nära barnen och hålla om dem mer än de gjorde då.

Hen var väldigt avvaktande och sysselsatte sig med att leka med sina kusiner. Men hen granskade mig i smyg och förstod att jag försökte komma nära henom. Hen signalerade ändå inte fullständigt avvisning då hen tog emot min present och bar den med sig överallt. Jag var också avvaktande och ville inte skrämma iväg henom. Efter en vecka började hen kramas litegrann. (Hataw)

Tema: Upplevelsen av relationen med barnet

I temat finns följande subteman: *Skuldkänslor gentemot barnet, En försiktig förhållning i relation med barnet, Ett upplevt avstånd med barnet, Faktorer som förvärrar relationen och Faktorer som underlättar relationen.* Generellt upplever deltagarna relationen till sina barn som bra, men även utmanande då den överskuggats av försiktighet. Deltagarna upplever att de, i och med separationen, har gått miste om barnens tidiga levnadsår. Det saknas vissa pusselbitar som har med den perioden att göra som barnet varit borta ifrån mamman. De saknade pusselbitarna skapar en osäkerhet hos deltagarna. Denna osäkerhet ter sig på olika sätt i relationen med barnen, och gör mammarollen krävande och även hämmande. Deltagare som rapporterar att de haft en öppen kommunikation verkar vara mer nöjda med sina relationer till sina barn idag, än de deltagare som inte har haft en öppen kommunikation.

Subtema: Skuldkänslor gentemot barnet. Att besluta om att lämna bort sitt eget barn är bland det svåraste deltagarna har gjort. Deltagarna menar att även om beslutet var rationellt i den rådande situationen, har det ändå skadat barnen och fått dem att känna sig övergivna. Deltagarna ifrågasätter varför de skaffade barn när möjligheten att behålla barnen inte fanns. De är självkritiska och ser sig skyldiga för att ha gjort skada på barnen två gånger; En gång när de lämnade bort barnen och en gång när de slet barnen ifrån de familjer som tog

hand om dem. Känslor av självklander och ånger finns med i bilden. Deltagarna bär med sig skuld-känslor och kan klandra sig själva för saker som går fel i deras barns liv. Separationen har lämnat ett ärr och ett tomrum hos deltagarna. Det uttrycks en saknad efter de år som de har missat med sina barn. En uppfattning är att mammorna har tagit mer skada av separationen än vad deras barn har gjort. Vissa menar att det egentligen är deras egna tankar och skuld-känslor om separationen som försvårar relationen med barnen. Detta yttrar sig i mammans ständiga sökande efter förlåtelse och en känsla av att inte bli förstådd.

Jag var ung och visste inte om att lämna bort mitt barn skulle innebära att jag skulle få leva med ett tomrum inom mig resten av mitt liv. Jag trampade över mina egna känslor för att hen skulle kunna få överleva. Jag klandrade mig för att ha skadat mitt barn ... Jag klandrade mig om hur jag hade missat att hen är så arg ... De förlorade sex åren kommer följa med oss resten av livet. Jag bär skulden för allt som har hänt. Separation och skilsmässa har skadat mitt barn. Jag kanske inte var en bra mamma och inte heller en bra människa. (Darya)

Svårt att säga nej till barnet. Känslan av att ha skadat sitt eget barn styr deltagarnas beteende och påverkar utövandet av mammarollen. Den påverkan visar sig tydligast i att deltagarna känner och har känt sig hämmade i att kunna tillåta sig att sätta gränser och säga nej till barnen. Detta har gjorts för att skapa en kärleksfull miljö för barnen, men även använts som en strategi för att trösta sina skuld-känslor med och kompensera den skada de upplever de har gjort på barnen.

... Vi kunde komma överens, men eftersom vi kände att vi har gjort fel mot honom så kunde vi inte begränsa honom på något sätt och sa inte nej till det han ville ha. Vi kände att vi måste. Jag har fortfarande jättesvårt att säga nej till honom och ställer alltid upp för honom, även om han är en sån person som inte kräver saker. Jag är rädd att han ska tvivla på om vi tycker om honom. Speciellt eftersom jag tänker att jag har skadat honom ... Han kände sig inte trygg med mig eftersom jag inte kunde säga nej till honom. (Elham)

Subtema: En försiktig förhållning i relation med barnet. I och med en osäkerhet över hur agerandet ska vara intar deltagarna ett försiktigt förhållningssätt i relationen till sina barn. Denna försiktighet bottnar i en rädsla, dels för avvisning från barnen, och dels för sina upplevda brister som mammor.

Rädd för att bli avvisad av barnet. Modet att ta initiativ till att komma nära barnen, både kroppsligt och känslomässigt, hämmas ofta av en underliggande rädsla för avvisning hos deltagarna. Denna rädsla förstärks ytterligare om barnen bemöter mammornas initiativ med en avvisande reaktion. Denna rädsla för avvisning och även för ens egna brister som mamma beskrivs som en bromsande kraft i relationen.

Innan kunde jag inte utföra min mammaroll. Jag var rädd för mina brister. Relationen mellan mig och henom var alltid spänd. Hen hade svårt att lyssna på mig och jag hade svårt att komma nära henom... Rädslan att inte bli mottagen och accepterad, stoppade mig att ta stegen ... Jag tog initiativ till en träff med henom. Inför mötet var jag rastlös och orolig att hen kanske inte dyker upp. När hen kom visste jag inte hur jag skulle bete mig. Jag kramade henom och började gråta. Jag talade om hur mycket jag saknade henom men hen var kylig och undvek ögonkontakt ... Jag är alltid rädd och orolig för att hen ska bryta kontakten igen. Hen är en stor del av mig och mitt liv som jag är rädd att förlora. (Darya)

Saknar tillräckligt med kunskap om barnet. Vissa faktorer uppger deltagarna vara bidragande till en ökad osäkerhet i deras agerande och relaterande till barnet. Dessa är att mamman har missat milstolparna i barnets utveckling under barnets första levnadsår, att mamman känner sig oerfaren i möte med sitt barn och saknar vetskap om det som pågår inom barnet.

Samtidigt var hen mitt första barn och jag hade ingen erfarenhet om vad som pågick inom ett barn i den åldern och hur hens reaktioner blir senare i livet. (Hataw)

Subtema: Ett upplevt avstånd med barnet. Deltagarna upplever en saknad av närhet med sina barn i form av bristande spontanitet och krav från barnens sida, och att barnen inte tar för sig i samspel med deltagarna. De yngre syskonens uppväxt påminner deltagarna om den tid med tillhörande närhet som de missat med sina första barn. Att uttrycka och prata om känslor samt att öppna sig för varandra är också en typ av närhet som deltagarna saknar.

Barnet tar inte för sig i relationen. Svårigheter med att spontant inleda lek, bus och kroppskontakt, både från deltagarnas och barnens sida, förekommer och kan beskrivas som en broms som håller dem tillbaka. Även om deltagarna närmar sig barnen, så väljer de också att

låta barnen vara ifred för att inte pressa dem. En saknad om att barnen inte deltar som familjemedlemmar finns och upplevs som smärtsamt.

Hen kände sig inte som en familjemedlem... Jag saknade hens närvaro som barn. Hen var inte lika involverad i familjen som barn brukar vara, utan försökte mest överleva situationen och deltog när vi bad henom. Det var jobbigt och smärtsamt för mig. (Avin)

Deltagarna säger att de saknar att barnen ska begära och kräva saker av dem utan att vara försiktiga eller avvaktande. Jämförelser med hur de yngre syskonen kräver vissa saker och inte godtar ett nej ifrån deltagarna sker, vilket kan göra att deltagarna upplever att de äldre barnen inte är bekväma i relationen med dem.

Något jag har saknat är att hen ska kräva saker ifrån mig som andra barn gör. Jag tolkade det som om att hen inte är trygg med mig. (Fariba)

Det är annorlunda med mitt andra barn. När ett yngre syskon föds tydliggörs bristen av närhet mellan mamman och hennes äldsta barn, menar deltagarna. När deltagarna är närvarande vid de yngre barnens första levnadsår, påminns de om sin frånvaro i de äldsta barnens första levnadsår. I och med jämförelsen av relationerna till barnen upplever deltagarna att det fattas något mellan dem och de äldre barnen i relationen. Både avundsjuka och glädje förekommer från barnen när de får ett yngre syskon, menar deltagarna. Det uttrycks en svårighet att uppleva samma närhet till barnet, jämfört med de yngre barnen som inte varit separerade från mamman.

Det fanns alltid ett avstånd mellan oss två. Med mitt andra barn kunde jag tjafsas ordentligt... så var det inte med mitt första barn. (Bahar)

Osäker på hur vi ska kommunicera känslor till varandra. Att prata om känslor och att öppna upp sig för varandra, upplevs som svårt för både mammorna och barnen, menar deltagarna. Detta framförallt när det gäller mer smärtsamma känslor och hemligheter. Det finns en rädsla att göra mer skada än det de upplevt sig ha gjort mot barnen. Upplevelsen av att inte stå varandra nära och att barnen inte berättar om sitt privata förekommer hos deltagarna.

Det har varit svårt med att hen inte berättat saker för mig, som exempelvis när hen fick sin mens. Jag tror att jag missat ganska många intima grejer. Om jag vill veta hens innersta känslor så måste jag knacka. (Fariba)

Deltagarna upplever att relationen stärks när de själva vågar vara mer öppna med sina tankar och känslor gentemot sina barn. Det upplevs som underlättande för barnen att kunna uttrycka känslor för sina mammor.

Hen sa med blicken att jag tyckte mer om hens syskon. Det gjorde mig arg, det var som en försvarsmekanism. Jag sa att jag hade lättare att uttrycka känslor för hens syskon, men att jag älskar honom lika mycket om inte mer. Jag kände att hen inte tycker om mig som mamma. Vi pratade om våra känslor och ibland grät vi och kramade varandra och sa att det inte fanns någon sanning bakom de negativa känslorna, även om det kändes så... Att uttrycka våra känslor har hjälpt. (Avin)

Subtema: Faktorer som försvårar relationen. Det har funnits och finns omständigheter som försvårar relationen mellan deltagarna och barnen. Att komma till ett främmande land, efter att ha varit med i krig, varit på flykt och blivit traumatiserade, gör att deltagarna upplever det svårt att arbeta med relationen till sina barn. Identitetskriser förekommer på grund av etableringen i det nya hemlandet och bearbetning av de trauman som deltagarna upplevt, vilket försvårar relationen till barnen. Att bo på flyktingförläggningar försvårade relationen i början. Det har varit påfrestande att kombinera familjeliv med arbete och utbildning för deltagarna, vilket kan ha gjort det svårare för relationen till barnen. Deltagarna upplever skilsmässa som försvårande för relationen, då barnen har dubbla boenden och hamnar i kläm mellan sina föräldrar. Skilsmässa kan också upplevas som underlättande för relationen med barnen, då deltagarna kan känna sig mer fria och självständiga utan partners inblandning. Att känna sig ung, oerfaren och osäker som mamma ses som försvårande för relationen till barnen.

På senare tid har jag framför honom öppet kritiserat mina handlingar. Jag har försökt förklara för honom att min svåra situation med att vara nykomling i Sverige, vara ung och oerfaren och inte ha utbildning och arbete gjorde att jag inte kunde hantera situationen på ett bra sätt. (Golaleh)

Kommunikationen i relationen upplevs som svårare för de deltagare som känner att de inte kan hantera kritik från barnen på ett bra sätt och som tar kritiken personligt. Då barnen till

största del är uppvuxna i Sverige, så upplever deltagarna inte att barnen kan förstå vad deras mammor gått igenom, vilket försvårar en ömsesidig förståelse i relationen med varandra.

Även om hen vet att jag var tvungen så har hen ifrågasatt hur jag kunde lämna mitt barn. Jag tror inte att hen kan förstå hur det var eftersom hen är uppvuxen med tryggheten i Sverige. (Bahar)

Jag hade uppfostrat barnet annorlunda. Även om deltagarna varit trygga med de hem som deras barn varit i under tiden de varit separerade, kan de känna sig kritiska mot den uppfostran som barnen fått i dessa hem. Deltagarna kan uppleva att barnen blir främmande för dem när deras egenskaper, uppfattningar och värderingar krockar med varandra. Att barnen haft en annan uppfostran upplever deltagarna som något som försvårar deras egen uppfostran av barnen, och barnen kan uppfattas som bortskämda för deltagarna medan andra barn kan uppfattas som försiktiga.

Det tog tid för mig att acceptera vissa egenskaper hos henom och att det är en skillnad mellan oss. Jag tror att jag själv skulle ha uppfostrat mitt barn på ett sätt som jag var bekant med. (Fariba)

Utmaningar i relationen med barnet. Under vissa perioder har relationen med barnen upplevts vara särskild svår att hantera. Tonårstiden kan vara en period där barnets krav och starka känslor upplevs som mycket krävande. Denna period har upplevts olika för olika deltagare. Barnets tillbakadragande från sociala sammanhang, distanstagande och avvisande attityd gentemot mamman, bråk med yngre syskon, problem i skolan och skolkande samt umgänge med olämpliga vänner nämns som några av de faktorer som komplicerade och äventyrade mamma-barn relationen under tonåren. Tonårsperioden kan också vara en positiv vändpunkt i relationen med öppna samtal och utbyte av tankar och känslor mellan mamman och barnet, menar en deltagare. En annan uppfattning är att barnet tar tillfället i akt under tonåren att göra uppror och visa sin besvikelse mot mamman och hennes beslut om separationen. Vissa andra menar att detta uppror kan komma upp under senare skeden i livet

beroende på när barnet känner sig mogen och redo att gå sina undringar till mötes. Denna reaktion hos barnen kan oroa mammorna och för vissa kan den upplevas som skrämmande.

... Vid slutet av hens högskolestudier började hen hälsa på oss mer sällan och hittade på olika bortförklaringar när jag frågade om orsaken. Något var förändrat i henom. Hen blev inte lika glad som förr när hen träffade mig och svarade mer sällan på mina telefonkontakter. Hen skickade senare ett långt meddelande där hen hade förklarat att hen inte ville ha någon kontakt med mig alls. Många frågor om det förflutna hade kommit upp hos henom. För första gången ifrågasatte hen mina beslut om separationen. Hela min värld rasade när jag läste hens meddelande. Jag blev förtvivlad och ville prata med hela världen och be alla om hjälp. Jag började grubbla om allt ... Hen kunde bli arg på mig och allt jag gjorde kunde lätt såra henom. Hen bröt kontakten igen i ett år. (Darya)

En annan utmaning för deltagarna har varit att utöva sina mammaroller. Deltagarna upplever att barnens pappor inte har samma svårigheter som mammorna i relation med barnen. Vissa menar att papporna inte upplevde separationen med barnen lika smärtsamt som mammorna, och att de hanterar situationen annorlunda eftersom de inte varit gravida med barnen. Det kan upplevas som orättvist att papporna inte blir lika beskyllda som mammorna för separationen. Vissa deltagare som har döttrar upplever att det blir mer konflikter mellan döttrar och mammor eftersom de är kvinnor och relaterar till varandra. Att vara mamma verkar vara det som ses som det största i en kvinnas liv, vilket kan vara anledningen till att deltagarna har mycket skuld känslor och är självkritiska. Vissa deltagare menar att barn kräver mer av sina mammor utifrån den kulturella föreställningen om mammarollen. Det upplevs som tungt att acceptera att barnen inte ser deltagarna som sina mammor. Att lära sig att bli en mamma, känna sig och uppfatta sig, som mamma upplevs som en process som tar lång tid, vilket kan vara svårt att acceptera.

Som kvinna är man under mer kritik än män, vilket jag tror har piskat på mig mer. Bilden av hur helig en mamma är pressar en. Jag har kritiserat mig själv och använt mitt dåliga samvete som piska. Det kändes som det var bara mitt ansvar för att jag fött barnet. (Fariba)

Många av deltagarna har upplevt att deras redskap för att handskas med utmaningarna i relationen med sina barn inte har varit tillräckliga. Att få professionell hjälp och stöttning i

sin föräldraroll är något som vissa deltagare har saknat. Deltagarna upplever att de själva under barnens uppväxt skulle ha behövt pedagogisk hjälp om barns utveckling, vilka potentiella skador som deras barn kan ha fått på grund av separationen samt hur de skulle ha bemött dessa.

Subtema: Faktorer som underlättar relationen. Deltagarna tycker att det har underlättat att vara med vid inskolning till förskolan/skolan tillsammans med sina barn för att skola in sig själv och även få insyn i barnens vardag samt att relationen till barnen stärkts. Att ha svenskfödda föräldrar som vänner har underlättat att förstå sin kontext bättre, vilket har hjälpt till ökad förståelse för sina barn. Deltagare som uppfattar sina barn som hjälpsamma, skötsamma och måna om familjen upplever att detta underlättar deras relation. De som anser sig ha ett tryggt och tillfredsställande yrkesliv, förhållande och socialt liv upplever att de mår bättre. Detta underlättar den krävande situationen med sina barn, då det är lättare att bygga en relation när de funnit sig själva. Vissa menar att det är hjälpsamt att ha vänner av samma bakgrund som en själv har, medan andra menar att det inte underlättar situationen och relationen till barnen. Att barnen är politiskt intresserade upplever deltagarna som underlättande eftersom det ökar förståelsen om deras situation från barnens sida. Vissa deltagare upplever att barnen är mer förstående när de upptäcker att det finns fler barn som genomgått samma situation som de själva har. Det upplevs som hjälpsamt att barnens fosterföräldrar pratat positivt om barnens mammor. En öppen dialog och en tillåtande attityd med sina barn upplevs underlätta relationen.

Relationen har blivit bättre och närmare i hens vuxenålder. Hen är själv intresserad av politik och är stolt över vår kamp. Hen var omtyckt och blev väl omhändertagen av sina fosterföräldrar och fick alltid höra positiva saker om oss av dem... I svåra situationer har jag ett tillåtande förhållningssätt för känslor och att man inte ska skämmas för sina känslor. Hen säger att min tillåtande attityd underlättat för honom att prata om känslor. (Chiman)

Att erkänna sitt misstag att lämna ifrån sig barnen, berätta om sin egen sorg och att gråta tillsammans med barnen, upplevs också som underlättande och även stärkande för

relationen. Insikten om att både mamman och barnet tagit skada av separationen upplevs som lättande och positivt. De deltagare som accepterat att deras barn kan se sina fosterföräldrar som sina riktiga föräldrar upplever att detta underlättar deras relation till barnen. Vissa deltagare har sökt psykologisk hjälp under åren. En del för barnens skull andra för att själva få hjälp. Vissa har upplevt det som hjälpsamt, medan andra inte upplevt någon effekt. Samtalsterapi upplevs av vissa som hjälp för att förstå att både mamman och barnet genomgår en ömsesidig process för att hitta varandra som mamma och barn.

Jag har mognat under processen. Att jag var omogen, skadad och hade dåligt samvete hindrade mig att acceptera mig själv och agera vettigt. Det hjälpte att jag gick i kognitiv terapi hos en psykolog, som sa att jag behöver hjälp först innan jag kan hjälpa mitt barn. Psykologen hjälpte mig att förstå att mitt barn testade mig ibland och hur en mamma agerar under vissa situationer. Jag agerade inte fel av ondo utan av okunskap, omognad och ibland egoistiska skäl. Jag kunde inte definiera min mammaroll i relation med mitt barns behov. Jag var tvungen att omdefiniera min mammaroll utifrån nya preferenser. Jag såg mitt barn mer som en kompis. Under terapin har jag gråtit floder för all sorg och smärta kring det här för att jag ville vara en mamma. Att bli mamma är en praktisk process, och när man tappar den tiden ihop så är det svårt att fylla det. Jag har missat många milstolpar. (Fariba)

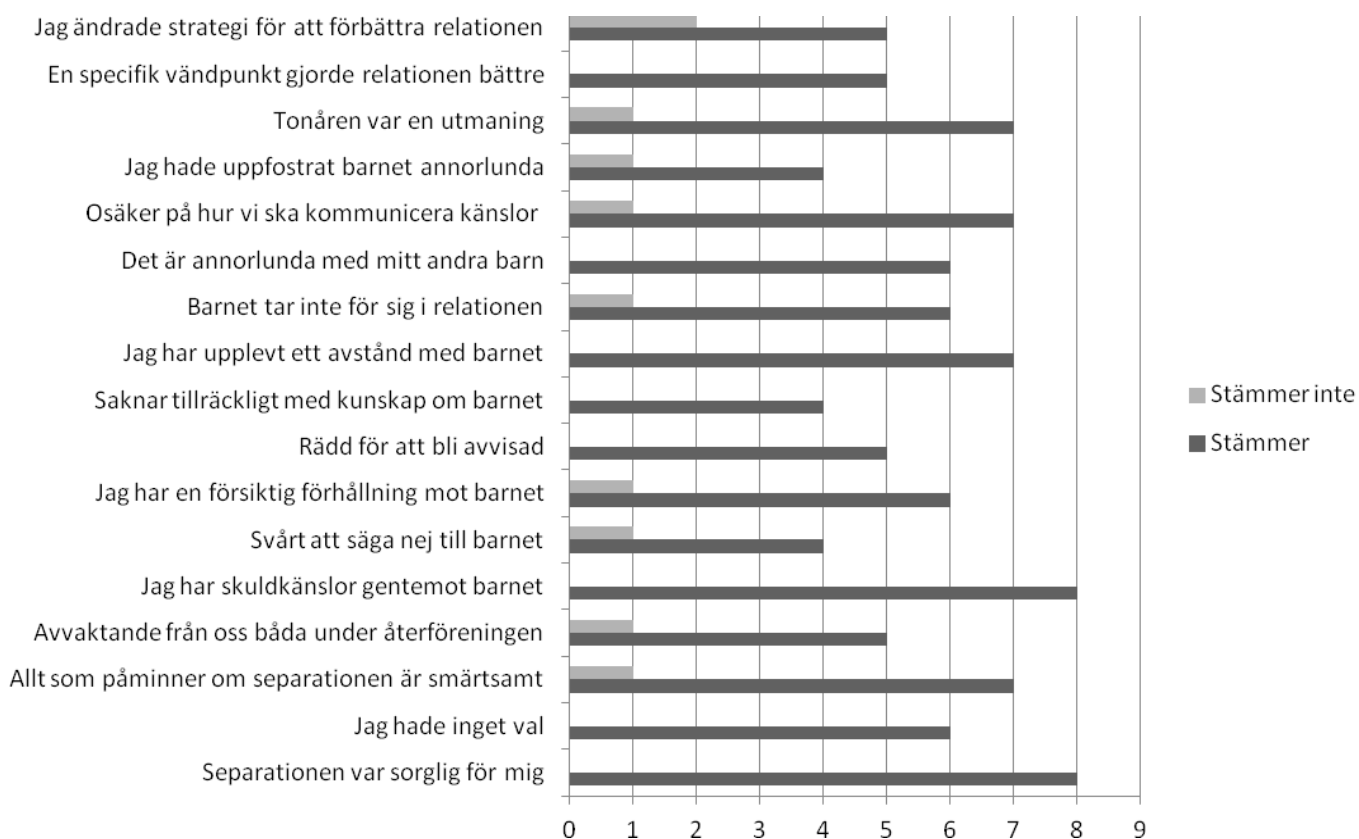
När relationen vände till det bättre. Det kan finnas händelser och skeenden i livet som blivit vändpunkter i mamma-barnrelationen. Det handlar oftast om tillfällen då barnet får se mammans närvaro vid sin sida och finna trygghet och säkerhet i denna närvaro. Det kan handla om alltifrån att mamman ställer upp i planering av barnets bröllop till att hon är närvarande och tillgänglig när barnet föder ett eget barn och hjälper till med barnbarnet. Vändningar i relationen kan ske när barnet får se att mamman finns där för honom, ställer upp och ger kärlek. En annan företeelse som också ses som vändpunkt i relationen är när barnet blir arg på sin mamma och vågar visa det för henne och säger ifrån. Detta ses som ett tecken på att barnet börjar känna sig trygg med mamman. En annan uppfattning är att barnet är lyhört för omgivningens bemötande av mamman. Får barnet se andra behandla mamman på ett kärleksfullt sätt har det en positiv inverkan på barnets beteende, syn och relaterande till mamman.

Det var ett känslomässigt avstånd mellan oss. Det hela vände när mitt syskon hälsade på mig här i Sverige och hen fick se någon tycka om och älska mig. Då började hen komma till mig mer regelbundet. När mitt andra syskon hälsade på några år senare, flyttade hen ifrån sin pappa och in till mig ... Hen var lyhörd för hur de andra bemötte mig, och kunde se mig från deras ögon. De återberättade saker om mig som kanske gjorde att hen tänkte om. Närvaron av andra familjemedlemmar gav henom möjlighet att flytta fokus från att säga emot mig. Hen började då lära känna mig och vara trygg med att komma mig närmare. Det tog bort hens fokus från att kriga med mig. (Fariba)

Så här gjorde jag för att förbättra relationen. När relationen inte har känts tillfredsställande har vissa strategiändringar från mammans sida resulterat i en förbättrad relation med barnet, menar deltagarna. Mötet med barnet underlättas om mamman finns vid barnets sida i dennes sorg och förmedlar medkänsla. Att vara fokuserad på att försvara sig och övertala barnet om varför separationen skedde, upplevs inte som underlättande i relationen. Att våga vara i känslorna med barnet på ett lyhört sätt och inte vara rädd för avvisningar upplevs som hjälpsamt. Vissa menar att det är en bättre strategi att låta relationen vara mer på barnets villkor och samtidigt nära relationen utan att vara påträngande. Andra menar att det är bättre att våga ta för sig som mamma och ta plats i barnets liv.

... Senare hade hen en svår period i sitt liv. Jag gick in som en mamma på allvar och tog sådana beslut som gjorde henom gott. Detta tack vare att jag hade skilt mig och blivit mer mig själv. När hen hade en svår period i sitt liv, la jag allt åt sidan och fanns där för henom 100%. Jag blev mamma på 100%. Inte 50% som förut. Jag tog henom med mig tillbaka hem. Hen bodde med mig och allt var på hens villkor. (Hataw)

Figur 3 visar en sammanställning av resultatet med antal deltagare vars upplevelser överensstämmer eller inte överensstämmer med de olika subteman och kategorier som har presenterats i resultatet.

Figur 3. Kvantifiering av antal deltagare som pratat för eller emot olika subteman och kategorier

Diskussion

Resultatdiskussion

Syftet med vår uppsats var att ge insikt i den levda erfarenheten hos mammor som på grund av sociopolitiska engagemang separerades under flera år från sina spädbarn, under barnens uppväxtår i relation till upplevelsen av återföreningen med barnen. Vi har ställt vår studie i kontrast mot tidigare forskning som finns om hur *barnen* upplever separationen (Arnold, 2006; Gaudin et al., 2015). Vi har intervjuat mammor för att höra deras berättelser och lyssna till deras röster. Även om deltagarna var unika individer hade de gemensamma drag i sin historia som föranledde separationen. Deras upplevelser har vi delat in i teman och subteman. Temana handlar om tidsskeden, medan subteman berör själva upplevelserna på en djupare nivå. Efter analys av intervjumaterialet uppenbarade sig ett huvudtema som genomtygade alla dessa teman och subteman och verkar ha påverkat deltagarnas upplevelser

från separation till återförening och senare i relationen med sina barn. Huvudtemat var *Osäkerhet*. Osäkerhet var det som fanns vid separationen då mammorna då och ännu idag var osäkra om det var rätt val. Att det var rätt beslut i den givna situationen är alla eniga om, men med facit i hand finns det en osäkerhet om det verkligen var rätt för barnet. Även om begreppet osäkerhet inte uttalades under intervjuerna, genomsyrade det ändå deltagarnas berättelser och är en viktig påverkande faktor som satt sin prägel på mammornas hanterande och relaterande till sina barn. Vissa subteman handlar om känslorna hos deltagarna (sorg och skuld känslor), vissa handlar om deltagarnas tankar och resonemang (maktlöshet, upplevt avstånd med barnet, avvissningsrädsla, kunskapsbrist, barnets tillbakadragande, det är annorlunda med mitt andra barn, jag hade uppfostrat barnet annorlunda) och vissa andra handlar om ageranden och hanteringsstrategier (undvikande, avvaktande, en försiktig förhållning, svårt att säga nej, osäker känslokommunikation, förbättringsstrategier).

Allteftersom intervjuerna pågick förstod vi att separationen var något som deltagarna inte kunde frigöra sina tankar ifrån, när de berättade om sina relationer med sina barn. Det verkar inte vara någon omedveten process för deltagarna, då de flesta av dem verkar ha en reflekterande förhållning till det som händer i relationen och det som har hänt i det förflutna.

Identitetsutforskning. Innan vi diskuterar studiens resultat kan det vara relevant att resonera kring deltagarnas kontext ur ett utvecklingspsykologiskt perspektiv. När separationen skedde till tiden efter återföreningen, befann deltagarna sig i 20- till 30-årsåldern. Arnett (2004, refererad i Hwang & Nilsson, 2011) kallar denna period för vuxenblivandet (*emerging adulthood*). Den karakteriseras av identitetsutforskning, instabilitet i livet gällande arbete och utbildning samt fokus på den egna identiteten. Individen har en känsla av att vara emellan ungdomstiden och vuxenåldern och denna tid kan upplevas som en tid med många möjligheter med stark känsla av optimism och förhoppningar. Dessa aspekter känner vi igen i deltagarnas berättelser. Att våra deltagare som unga kvinnor intog en kritisk

förhållning gentemot den rådande samhällsstrukturen och ville revoltera genom att ingå i en gerillarörelse i hopp om att förändra sin omvärld, påminner oss om den optimism och känsla av förhoppningar som Arnett menar är karakteriserande för vuxenblivandet. I intervjuerna har vissa deltagare nämnt att de kände sig oerfarna när de blev mammor. En deltagare beskrev sig själv som ”ung och dum” när hon blev mamma. Ett flertal deltagare kom till Sverige när de var runt 30-årsåldern. Det rådde en instabilitet gällande boende och ekonomi för de flesta deltagarna. Vissa började studera och försökte hitta sina yrkesvägar. Det har också förekommit en identitetsutforskning i det nya landet och den nya kontexten. Förekomsten av dessa faktorer i kombination med att vara mamma har upplevts som stressande för många deltagare. Utifrån Arnetts teori skulle vi kunna se senareläggandet av vuxenblivandet som en möjlig bidragande faktor till en ökad press och stress hos deltagarna. Vi menar alltså att senareläggandet av vuxenblivandet skulle kunna innebära en större stressfaktor för individerna, än om vuxenblivandet skett inom det normativa åldersspannet, dvs. 20- till 30-årsåldern. En alternativ tolkning skulle kunna vara att den osäkerhet som återfunnits hos deltagarna, inte enbart kan kopplas till separationen, utan även till en eventuell identitetsutforskning hos dessa individer.

Det krävs två för att dansa tango. Det finns ett flertal studier som har undersökt anknytningen mellan mamma och barn. De flesta av dessa studier har haft sitt fokus på barnen och hur anknytningen ter sig i barnens beteende och relaterande gentemot mammorna (Bernier, Beauchamp, Carlson & Lalonde, 2015; Boldt, Kochanska, Yoon & Nordling, 2014; Troxel, Trentacosta, Forbes & Campbell, 2013). Vi menar att barnets anknytning inte kan existera i ett vakuum, då mamman också är en betydande aktör i förhållandet mellan just mamman och barnet. Vår ambition med denna studie var att bidra med utvecklandet av anknytningsteorin genom att använda mammans perspektiv. I studien har vi inte haft möjlighet att undersöka hur anknytningsrelationen ser ut mellan mamman och barnet,

men resultatet tyder på att när anknytningen blir hotad av en separation dyker det upp en osäkerhet hos mamman i relationen till sitt barn. Den osäkerheten skulle även kunna botten i mönster hos mamman som har bildats långt innan barnet fötts.

Bowlby (2010) tar upp begreppet *mentala arbetsmodeller* som är barnets mentala representationer av sig själv, dennes vårdgivare och samspelet dem emellan. Dessa inre arbetsmodeller blir till en viktig beståndsdel i personlighetsutvecklingen som varar livet ut (Broberg et al., 2006). Om vi utgår från Bowlbys påstående om att en individs inre arbetsmodeller har betydelse för människan under hela dennes levnad, betyder det att mammans inre arbetsmodeller av hennes samspel med sin mamma, påverkar hennes relaterande och respons på sitt eget barns anknytningsbeteende. Inre arbetsmodell är ett begrepp som har stora likheter med det som i kognitionspsykologi kallas *skript* (Psykologiguiden, 2015). I en studie undersökte Huth-Bocks, Muzik, Beeghly, Earls och Stacks (2014) sambandet mellan ett trygg-bas-skript (secure-base-script) hos traumaexponerade mödrar och deras mammabeteende. Resultatet visade att en högre nivå av trygg-bas-skript hos mödrar var signifikant relaterad till mer positivt och mindre negativt föräldraskap. Det finns studier som berör och undersöker mammans anknytning till sin mamma och hur den påverkar anknytningen och relationen till barnet. Scher, Hershkovitz och Harel (1998) konstaterade att mammans upplevda relation med sin egen mamma förutspådde hennes barns anknytning till henne. Detta bekräftades även av Kretchmar och Jacobvitz (2002) som menade att mammors nuvarande relationer med sina egna mammor tenderade att återskapas i deras relationer till sina barn. En tolkning av dessa studier skulle kunna vara att barnens anknytning till mamman är influerad av mammans anknytning till sin egen mamma, som i sin tur är influerad av sin mamma osv. En möjlig förklaring till dessa influenser skulle kunna vara att mammorna genom modellinlärning lär sig av sina mammor hur de ska respondera till barnens anknytningsbeteende. Utifrån detta menar vi alltså att det skulle kunna

vara hjälpsamt att främja mammors nyfikenhet om sin egen barndom, och i synnerhet nyfikenhet om relationen med sina mammor och effekterna av denna relation på deras moderskap. Även om vi i vår studie inte har undersökt deltagarnas anknytning till sina mammor, anser vi det vara en relevant variabel att undersöka och ta hänsyn till i studier om mamma-barn-relationer.

En annan aspekt är Bowlbys förslag om att det är vid slutet av det första levnadsåret som spädbarnet bör ha börjat bilda interna arbetsmodeller baserade på deras historia av interpersonella erfarenheter (Broberg et al., 2006). Barnen till deltagarna i vår studie var inte hos mamman under det första levnadsåret. Detta kan alltså enligt Bowlby betyda att de redan har sina fastställda inre arbetsmodeller när de återförenas med sina mammor. När våra deltagare pratar om ”annorlunda uppfostran” kan det vara en fingervisning till denna aspekt av anknytningen. Ur Bowlbys perspektiv kan det alltså vara de inre arbetsmodellerna hos mamman och barnet som kolliderar med varandra. Det som framkommit i vårt resultat är alltså inte helt i samklang med det som Bowlby påstår. Många av våra deltagare menar att relationen till deras barn blivit bättre med tiden. Detta skulle kunna tolkas som att en anpassning har skett både från barnet och mamman i relationen. När deltagarna pratar om förändrade hanteringsstrategier som lett till en förbättrad relation, skulle det alltså kunna handla om en uppdatering av inre arbetsmodeller på basis av nya erfarenheter. Vi hittar även stöd för detta i anknytningsteorins utgångspunkt, som menar att tidigare erfarenheter påverkar individens utveckling i varje ögonblick, men också att nya erfarenheter har möjlighet att omforma de tidigare erfarenheterna (Broberg et al., 2006).

Moderersskuld. Deltagarna pratade om de skuldkänslor de kände gentemot sina barn. Anledningen till dessa skuldkänslor menade deltagarna var att de beslutade om att separeras från sina spädbarn. En fundering är ifall det är rimligt att förlägga hela skulden till enbart separationen. Finns det andra faktorer som förstärker dessa skuldkänslor? Är det endast

mammor som har separerats från sina spädbarn som har skuld känslor eller är det ett fenomen som gäller andra mammor också som inte ha behövt erfara trauman och hot i deras anknytning med sina barn? ”Modersskuld” (*maternal guilt*) beskrivs i litteraturen som ett vanligt förekommande fenomen som upplevs av kvinnor som är mammor, oavsett deras ålder eller deras barns ålder (Eyer, 1996). I ett försök att undersöka och beskriva upplevelsen och betydelsen av mammans skuld känslor gjorde Seagram & Daniluk (2002) en kvalitativ studie. Deras tematiska analyser resulterade i sex gemensamma teman som mödrarnas upplevelse av modersskuld var relaterad till. Dessa var *känsla av ett helhetsansvar, en stark önskan om att ha en positiv inverkan på sina barns liv och utveckling, känslan av en djup och varaktig kontakt med sina barn, oro över att deras barn kan komma till skada, känsla av utarmning (utmattning) och känsla av otillräcklighet*. Även Elvin-Nowak (1999) visade i sin studie att skuld känslorna finns hela tiden mer eller mindre hos mammor och att det är en ofullständig känsla som hela tiden byggs upp och omformuleras. Mammorna i vår studie uttryckte också känslor av otillräcklighet, otillfredsställelse och att alla ”borden” upplevdes som en börda. I linje med tidigare studier bekräftade Seagram och Daniluk att mammor som inte stannat hemma med barnen utan arbetat under barnens uppväxt kände sorg och skuld känslor över att ha missat barnens milstolpar. Även om skuld skulle kunna ses som något positivt för relationen då mamman anstränger sig för att göra sitt bästa, kan det dock väcka en känsla av otillräcklighet hos mammorna att inte kunna uppnå den idealiserade bilden av hur en bra mamma ska vara.

Några av våra deltagare belyste skuld känslorna ur ett genusperspektiv under intervjuerna. Vissa har uttryckt att det är orättvist att barnet endast ser mamman som skyldig till separationen och riktar sin kritik enbart mot henne och inte mot pappan. Vissa andra pratade om den idealiseringen av moderskapet som tillskriver kvinnor ansvaret för deras barns utveckling och välbefinnande.

Modersskuld fanns alltså hos våra deltagare också. Det är dock viktigt att betona den skillnad som finns mellan deltagarna i vår studie och de urval som fanns i studierna ovan om modersskuld. Skillnaden i denna studie är att mammorna i tidigare studier kände skuld för att de prioriterar sig själva framför barnen, medan våra deltagare kände skuld över att de lämnat bort barnen även om det var för barnens skull och för att barnen skulle kunna överleva. En alternativ tolkning kan vara att modersskuld är något som kan finnas hos mammor oavsett deras historia och behöver därmed inte vara något unikt för enbart våra deltagare. En fundering är om upplevelsen av skuld känslorna hade tett sig annorlunda i relationen till barnen om våra deltagare skulle se skuld känslorna som något nästan oundvikligt för många mammor. En tanke som också väcks hos oss är ifall en sådan förhållning till skuld känslor skulle kunna öka deras acceptans mot skuld känslor och kanske minskat osäkerheten hos mammorna i relationen till deras barn.

Flera av deltagarna hade genomgått skilsmässa någon gång under deras barns uppväxt. Det fanns delade meningar bland deltagarna om hur deras skilsmässa hade påverkat deras relation till barnen. Boney (2002) undersökte förekomsten av skuld känslor hos mammor som genomgått skilsmässor. Majoriteten av mammorna i den studien upplevde ogillande från omgivningen vid skilsmässan och fick mindre socialt stöd än gifta mammor. Detta menar Boney förstärker mammornas skuld för skilsmässan och gentemot barnen. Skulden förstärks även av sociokulturella, traditionella och religiösa konstruktioner för mammor som skiljer sig. Hur barnen upplever föräldrarnas skilsmässa skulle kunna påverka relationen mellan barnen och deras mammor. Halligan, Chang och Knox (2014) visade att majoriteten av barnen i studien upplevde att deras mammor var lyckligare efter skilsmässan, vilket gjorde att barnen och mammorna fick en förbättrad relation. Vissa av våra deltagare såg skilsmässan som något positivt. De menade att de kunde omdefiniera sin identitet och att de fick en bättre relation till sina barn eftersom deltagarna upplevde sig själva som mer självständiga och ohämmade i sitt

föräldraskap. Bland våra deltagare fanns även de som upplevde skilsmässan som försvårande för relationen till barnen och skuldbelade sig och blev skuldbelagda av omgivningen. Våra fynd visar att skilsmässans påverkan på relationen, kan variera beroende på mammans omgivning och sociala stöd. Det är även viktigt att nämna att en skilsmässa skulle kunna innebära att mamman får mindre tid att vara med barnen i och med dubbla boenden för barnen. Detta kan vara en försvårande faktor i relationen och påverka mammans upplevelse av relationen till sitt barn.

Mammaidentiteten. Deltagarnas resonemang om det främlingskap de kände med sina barn under första tiden efter återföreningen liknar till viss del perspektiv på fenomenet adoption, mer specifikt hur en adoptivmamma känner när hon ska lära känna sitt barn för första gången. Någon deltagare uttalade dessutom att hon kände att hon fick adoptera sitt eget barn och lära känna honom från början. Dessa känslor kan omfatta glädje och stolthet över att få presentera sitt barn för omgivningen och försöka etablera barnet i familjen och att ta upp rollen att vårda, älska och skydda barnet. Det skulle även kunna omfatta en stress över att behöva uppfylla rollen som en perfekt mamma som eventuellt skulle kunna följas av en känsla av inkompetens och skuld. Våra deltagare pratade om en process när de berättade om de svårigheter, utmaningar och hanteringsstrategier de har haft i relation med sina barn och hur de har genomgått en process att bli mamma. Mammaidentiteten fortsätter i takt med barnets tillväxt, utveckling och utmaningar. Livets verkligheter kan ibland försvåra mammans känslor av kompetens och självförtroende. Mercer (2004) beskriver moderskap som en process som utvecklas i fyra stadier. Dessa stadier överlappar varandra och påverkas av mamma- och barnvariabler samt den sociala kontexten. Första fasen är under graviditeten som definieras som *åtagande, anknytning* och *förberedelse*. Andra fasen är de första två till sex veckorna efter förlossningen som präglas av *fysisk återställning, lärande* och *att bekanta sig med barnet*. Tredje fasen är två veckor till fyra månader efter barnets födelse som mamman är

på väg till ”*det nya normala*”. Sista fasen som är uppnåendet av *mammaidentiteten* inträffar fyra månader efter barnets födelse. Även Laney, Hall, Anderson och Willingham (2015) definierar moderskapet som en process som strävar efter skapandet av en *mammaidentitet*. Kvinnor kan brottas med denna nya identitet som mamma samtidigt som de vill bevara sin gamla identitet. En av deltagarna gjorde ett uttalande gällande moderskapet som en process, och menade att relationen med hennes barn underlättades när hon accepterade moderskapet som en process. I linje med Mercers teori om ”*det nya normala*” beskriver Laney et al. moderskapet som en process där kvinnorna först förlorar sina identiteter för att senare komma tillbaka till sig själva och då som mammor. Om vi tittar på vårt urval utifrån Mercers teori skulle en möjlig tolkning vara att våra deltagare blev avbrutna i sin process och aldrig hann uppnå en fullt utvecklad *mammaidentitet* då de flesta fick separeras från sina spädbarn innan de hade blivit fyra månader. Vi skulle kunna säga att denna avbrutna process fick återupptas av deltagarna vid återföreningen med sina barn, som inte längre var spädbarn. Detta kan ha orsakat uppkomsten av en förvirring hos deltagarna i deras mammaroll och *mammaidentitet*. Detta avbrott i processandet och förvirringen i *mammaidentiteten* skulle kunna ses som ännu ett potentiellt hot i anknytningen.

Att tro på sig själv som mamma. Utöver anknytningen är det även andra faktorer som verkar i mamma-barn-relationen och påverkar samspelet dem emellan. En upplevd kunskapsbrist om barnet och utvecklingspsykologi angavs av flera deltagare som en av orsakerna till osäkerheten i deras interaktion med sina barn. Denna upplevda kunskapsbrist verkar ha en negativ effekt på mammornas självförtroende som uttrycker sig i form av en försiktighet och rädsla för avvísning hos dem. Vårt resultat bekräftar tidigare forskning som har studerat denna relation. Conrad, Gross, Fogg och Ruchala (1992) studerade relationen mellan mammors självförtroende, kunskap och kvaliteten på mamma-barn-interaktioner. Med hjälp av frågeformulär fick mammorna uppskatta sin tilltro till sin förmåga att vara en

förälder. Mammorna fick även fylla i enkäter för att undersöka deras kunskap om barnutveckling. De videofilmades också i sina hem under ett samspel med sina småbarn. Studien visade att mammornas självförtroende var positivt korrelerad med deras kunskap om barns utveckling och föräldraskap. Den kombinerade effekten av mammans kunskap och självförtroende var relaterad till kvalitet av mamma-barn-interaktioner. Sammantaget belyser dessa studier mammans självförtroende som en viktig komponent i hur mamman agerar i interaktion med barnet. Vi menar att detta självförtroende skulle kunna ökas genom att stärka mammorna i deras mammaroll. Detta skulle i sin tur kunna vara en bidragande faktor till minskad osäkerhet hos mammorna i relation med deras barn.

Gällande separationens påverkan på mammans värme till barnet är våra resultat i linje med tidigare forskning om att en separation mellan mamma och barn inte behöver leda till minskad värme och sensitivitet för barnet från mamman. Alla deltagare berättade om den kärlek de har till sina barn och hur de, trots alla komplikationer i relationen, inte har gett upp att försöka knyta an till sina barn. Howard, Martin, Berlin och Brooks-Gunn (2011) fann inte heller något samband mellan tidig separation och mammans värme och känslighet mot barnet. I deras resultat framgick inte att erfarenheter av tidig separation på något sätt avspeglades i dessa aspekter av mammornas föräldraskap.

Anknytning och kommunikation. De flesta deltagare upplevde kommunikationen med sina barn som mindre öppen i början efter återföreningen än vad den var flera år efter återföreningen. Denna kommunikation verkar ha blivit bättre i takt med barnens uppväxt och blivit mer öppen i barnens vuxenålder. Det finns studier som har hittat kopplingar mellan mamma-barn-anknytningen och kommunikationen dem emellan. Etzion-Carasso och Openheim (2000) undersökte sambanden mellan tidig mamma-späd-barnanknytning och deras kommunikation när barnen var 4,5 år. Mamma-barn-kommunikationen bedömdes under en återförening som följde efter en timmes separation. Resultaten visade att pojkar som

klassificerades som tryggt anknutna till sina mammor i barndomen, tenderade att ha en öppen kommunikation med sina mammor när de var 4,5 år. Både pojkar och flickor som hade haft en otrygg/desorganiserad anknytning i spädbarnsåldern, var sannolika att ha en icke-öppen kommunikation med sina mammor. Detta samband har även bekräftats av Hsiao, Koren-Karie, Bailey och Moran (2015) som fann i en studie att det finns en stark koppling mellan mammans anknytning och kvalitén på känslokommunikationen mellan barn och mamma. De menar att barn med en trygg anknytning till sina mammor är mer bekväma att dela med sig och utforska känslor och tankar med sina mammor, när barnen haft en emotionell och stöttande trygghet med mamman. Vår studie belyser liknande fenomen ur en annorlunda vinkel. Våra resultat pekar mot att när mammor visade en öppen och tillåtande förhållning i dialog med sina barn, upplevde mammorna att relationen med barnen förbättrades. En möjlig tolkning av detta skulle kunna vara att mammors användning av komponenter som är förknippade med en trygg anknytning, verkar ha en positiv effekt i relationen och kommunikationen med deras barn.

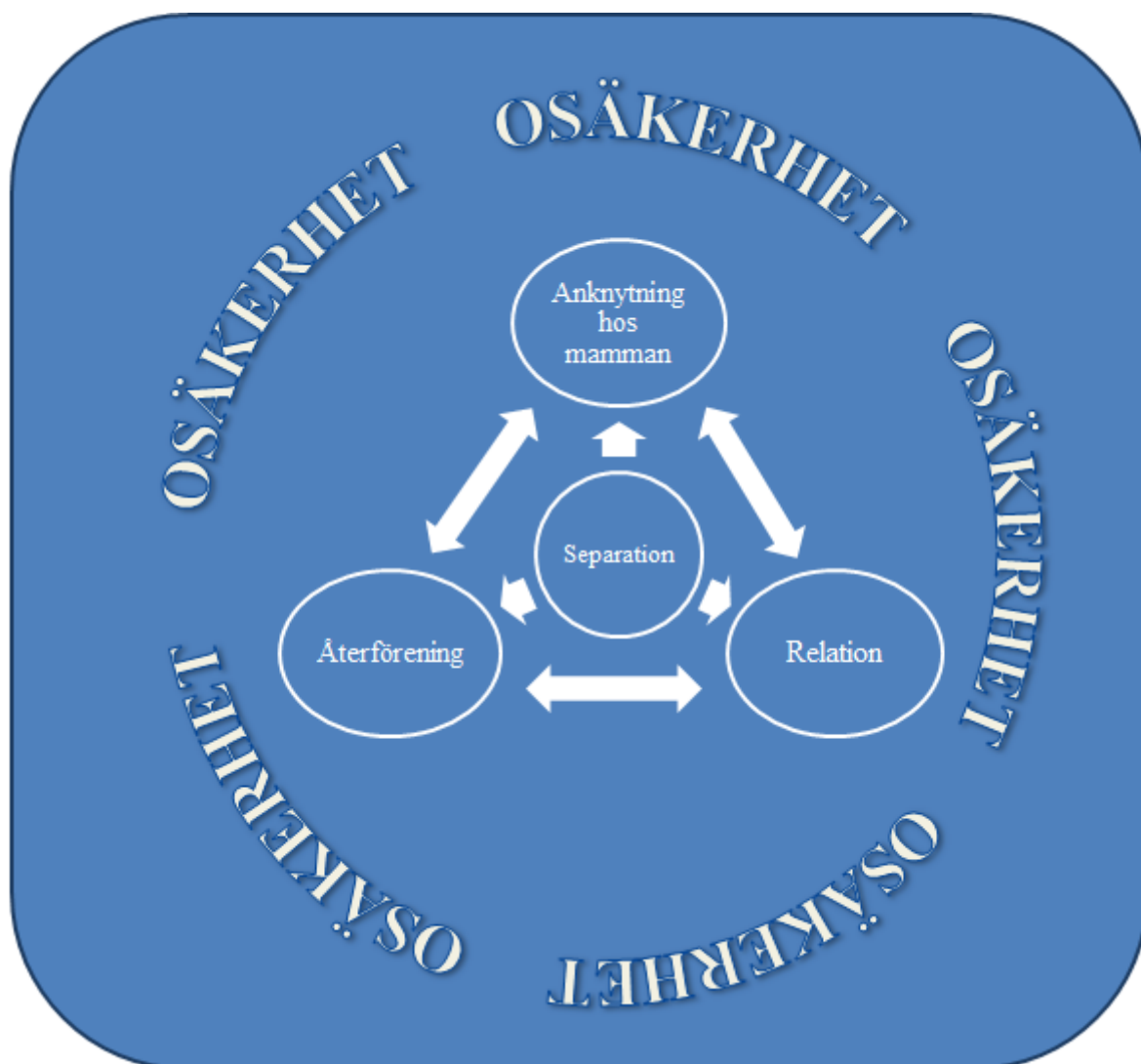
Vår studie utvidgar anknytningsteorin. Utifrån det anknytningsteoretiska perspektivet har vi i denna studie fokuserat på att belysa mammans perspektiv i anknytningen och på så sätt har vi försökt utvidga anknytningsforskningen ett steg vidare. Det går dock inte att utesluta barnet när vi pratar om anknytning. Relationen är mellan två individer där deras reaktioner på varandra påverkar deras relaterande till varandra. Relationen är inte heller isolerad från sin kontext. I vår studie har kontexten på flera sätt skiljt sig från det som kan kallas för en vanlig kontext för barns utveckling. Att deltagarna har varit *peshmerga*, upplevt förföljelser, krigstrauman och hårda levnadsförhållanden, fött barn under dessa förhållanden och genomgått motvilliga separationer med sina spädbarn, är några av de faktorerna som gör våra deltagare till ett unikt urval. Andra faktorer såsom den sociala omgivningen och mammans resurser och färdigheter kan påverka relationens karaktär. Trots att det var svårt att

utesluta barnen i studien, har vi försökt fånga mammans upplevelser av relationen efter återföreningen med barnet.

Det är troligt att en flerårig separation mellan mamma och barn påverkar relationen dem emellan. En av anledningarna till denna påverkan skulle kunna vara uteblivandet av den fysiska tillgängligheten under tiden mamma och barn är separerade ifrån varandra. Vår studie har kunnat belysa delar av denna påverkan vilket skulle kunna vara generaliserbar även på andra populationer som erfar liknande situationer som deltagarna i studien. Att skuld känslor påverkar individens agerande i en relation är något som inte behöver vara specifikt för vårt urval. Vi kan tänka oss att skuld känslor hos mamman skulle kunna te sig på liknande sätt i hennes relation till barnet även hos andra populationer. Studien har också utifrån mammans upplevelser belyst mammans och barnets lyhördhet för varandras respons och hur denna påverkar deras relaterande och agerande i relationen med varandra. Resultatet från vår studie skulle kunna tillämpas och undersökas hos andra populationer som genomgått separationer med sina barn på grund av krig och trauman eller andra anledningar som ligger utanför individens makt och kontroll. Vår studie är unikt i sitt slag då den berör tre påverkande faktorer som är av betydelse för individens fortsatta relaterande, nämligen separation, krigstrauma, och migration hos sociopolitiskt engagerade mammor.

Sammanfattningsvis har vi i denna studie utvidgat anknytningsteorin genom att inkludera mammorna och belysa anknytningen utifrån mammaperspektivet. Vi har bidragit med begreppet *osäkerhet* i anknytningssammanhanget och på så sätt inbegripit separationens konsekvenser på den upplevda anknytningen hos mamman. En osäkerhet som har funnits sedan beslutet om separationen, och också genomsyrar återföreningen, relationen och anknytningen hos mamman. Separationen påverkar återföreningen och mammans anknytning och relation till sitt barn. Återföreningen, anknytningen och relationen påverkar och påverkas

av varandra (se figur 4).

Figur 4. Modell över osäkerhetens påverkan på mammans anknytning och relaterande till sitt barn, samt separationens påverkan på återförening, anknytning och relation och dessa tre variablers påverkan på varandra

Metoddiskussion

Trots att vi innan intervjuerna diskuterade våra förföreställningar och gjorde vårt bästa för att genomföra intervjuerna förutsättningslöst är det omöjligt att frigöra sig från sin förförståelse. Vår förförståelse kan ha påverkat våra tolkningar under analysprocessen. Detta ämne är av personlig vikt för oss då en av oss som genomförde denna studie själv har separerats ifrån sin biologiska mamma som varit *peshmerga*, under spädbarnsåldern. Hon återförenades med sin biologiska mamma när hon var i de tidiga tonåren, och har på så sätt

erfarenhet av de upplevelser som studien ämnat att undersöka, fast utifrån barnperspektivet. Att en av oss har fått uppleva hur separationens påverkningar kan te sig i mamma-barnrelationen har hjälpt oss att skapa oss en verklig bild av hur relationen skulle kunna upplevas ur barnets perspektiv. Den andra av oss är själv mamma och har på så sätt egna uppfattningar och upplevelser om hur det är att vara mamma och hur relationen mellan en mamma och ett barn kan upplevas. Vår förförståelse har hjälpt oss att kunna ställa relevanta frågor i våra intervjuer för att få svar på studiens frågeställning. De kan även ha varit till hjälp för att kunna skapa en vi-känsla med deltagarna under intervjusituationen och förmedla större förståelse och empati. Å andra sidan kan den också ha skapat en spänning hos deltagarna då den av oss som erfarit separation från sin mamma kan ha setts som representant för barnen i deltagarnas ögon. Detta kan eventuellt ha lett till en försiktighet hos deltagarna och ha fått dem att känna sig hämmade i att uttrycka sina upplevelser till fullo. Deltagarnas svar i intervjuerna kan även ha påverkats av deras förhållning och hänsynstagande till oss då vi båda som genomförde studien är psykologstudenter och är i ungefär samma ålder som deltagarnas barn samt att en av oss är själv en mamma.

Inom kvalitativa studier definieras validitet med begrepp som kvalitet, trovärdighet och meningsfullhet. Reliabilitet handlar om hur tillförlitligt resultatet är (Langemar, 2008). Inom kvalitativa metoder är det svårare att uttala sig om reliabiliteten då inga kvantitativa mätningar sker. Dock anser vi att vetenskapliga studier behöver vara både tillförlitliga och meningsfulla och har därför försökt använda oss av olika strategier för att öka vår studies validitet och reliabilitet. Vår förförståelse kan ha ökat risken för bias och färgat vårt sätt att reflektera kring ämnet. Dessa förkunskaper har varit ett hot mot studiens reliabilitet och validitet då de kan ha påverkat vår tolkning av data och fått oss att omedvetet söka efter sådant som bekräftar någon förföreställning. I strävan efter att minska effekterna av detta hot har vi försökt använda oss av endast öppna frågor under intervjuerna och ställa dem på ett så

neutralt sätt som möjligt. Data har behandlats med omsorg och på ett respektfullt sätt. Vi har använt oss av kontinuerliga reflekterande diskussioner samt bedömartriangulering när vi har analyserat data. Vi har var och en för sig gjort oberoende tematiseringar, jämfört och bedömt samstämmigheten dem emellan och har diskuterat våra analyser på ett kritiskt och reflekterande sätt (Langemar). Ingen meningsbärande enhet har kodats eller kategoriserats utan att först ha fört en diskussion kring innebörden. Vi har erhållit ökad validitet i studien genom att låta en reflekterande förhållning genomsyra hela processen under studiens alla faser.

Vi har strävat efter en god förankring i data genom att inte utesluta viktig information och inte heller göra för långtgående tolkningar av konkret data (Langemar, 2008). En aktiv sökning efter data som inte överensstämde med resultatet har gjorts och rapporterats i resultatredovisningen. På så sätt har vi försökt ge en nyanserad och rättvis bild av deltagarnas upplevelser. Deltagarna fick läsa igenom sina intervjuutskrifter och även det sammanställda resultatet skickades till samtliga deltagare. De fick möjlighet att när som helst under studiens gång korrigera information och ge sina synpunkter. Detta gjorde vi för att öka studiens validitet vad gällande instämmandekriteriet (Langemar).

Den tematiska analysen som metod har inte så långtgående tolkningar (Langemar, 2008). Med tanke på frågeställningens karaktär hade en mer tolkande analysmetod i studien kunnat vara ett alternativ då den skulle kunna ge oss större möjlighet att tolka materialet på en djupare nivå. Dock valde vi en tematisk analysmetod (Langemar), dels för att vi bedömde att den var lämplig för studiens frågeställning, dels för att studiens tidsbegränsning inte tillät oss att välja andra analysmetoder eftersom det förmodligen skulle ta längre tid för oss att genomföra. Vi bedömde våra erfarenheter inom kvalitativ metod som otillräckliga för att kunna behärska andra mer tolkande och komplicerade analysmetoder, och avstod från dessa eftersom vi inte ville äventyra studien.

Vi hade ingen tidigare erfarenhet av kvalitativ intervjuteknik och våra intervjufärdigheter var därför begränsade. Trots denna begränsning kände vi att vi behärskade samtalen på ett bra sätt. Detta tack vare att vi har fått övning på samtalsmetodik under vår tid på psykologutbildningen samt i klientarbetet på Örebro universitets psykologmottagning. Intervjuerna genomfördes på ett språk som inte var deltagarnas förstaspråk. Vi märkte inga kommunikationssvårigheter under intervjuerna. Dock kan vi inte utesluta att deltagarna eventuellt kan ha känt sig hämmade i att uttrycka sig på grund av subtila språkbarriärer. Samtliga intervjuer ljudinspelades vilket kan ha fungerat som en distraktion för deltagarna och skapat en nervositet hos dem och därmed ha hämmat dem i deras svar. För att lindra denna påverkan försökte vi göra intervjun till en bekväm upplevelse för dem och betonade att informationen skulle presenteras på gruppnivå.

I urvalsprocessen strävade vi efter ett homogent urval vad gällande deltagarnas etnicitet och tidigare politiska tillhörighet. Individer som skulle ingå i studien var kvinnor som var *peshmerga* under 80-talet. Problemet var att denna population i sig innehöll en stor heterogenitet gällande ideologier och politiska ståndpunkter. Att välja deltagare med olika partitillhörigheter skulle eventuellt kunna föra med sig en stor variation i data. Exempelvis hade resultatet kunnat se annorlunda ut om några deltagare varit religiösa. Tausch et al. (2011) visade i sin studie att andliga övertygelser och religion var en viktig copingresurs och var till hjälp för många som hade genomlidit ett trauma. Vi menar att resultatet skulle kunna ha sett annorlunda ut om urvalet hade olika politiska eller religiösa tillhörigheter. Langemar (2008) föreslår ett homogent urval om variationen är stor mellan individer. Även om vi valde ett homogent urval i syfte att reducera andra viktiga faktorer inverkan, som inte var rimligt för oss att undersöka med hänsyn till studiens tidsbegränsning, anser vi att denna homogenitet kan vara ett hot mot studiens generaliserbarhet i statistisk, inte analytisk bemärkelse. Eftersom våra resultat inte handlar om mängd eller frekvenser kan vi därför inte göra kvantitativa eller

statistiska generaliseringar av resultatet. Dock menar vi att resultatet skulle kunna generaliseras till den population som studiens urval kommer ifrån. Vi har i studien strävat efter att fånga så många kvaliteter och företeelser hos vårt urval som möjligt och försökt presentera ett resultat som är täckande för syftet. Detta är i enlighet med Langemars definition av kvalitativ generaliserbarhet som handlar om den kvalitativa beskrivningen och om existensen av de företeelser som finns i populationen har fångats i undersökningen (Langemar). För att kunna uttala oss om vår studies statistiska generaliserbarhet behövs kvantitativa studier genomföras. Det är även nödvändigt med andra studier på mammor som har liknande historier som de i vårt urval fast med exempelvis annan etnisk bakgrund. Ett exempel på ett urval där vår analys skulle kunna tänkas vara intressant att appliceras på, skulle kunna vara sydamerikanska mammor som varit gerillasoldater och som genomgått liknande separationer med sina spädbarn.

Det finns även många andra aspekter i en individs liv som påverkar hur en individ hanterar och upplever saker. Enligt socialrelationsteorin interagerar barn och föräldrar som komponenter i en kulturellt inbäddad social relation, där både förälder och barn är aktiva aktörer i utformandet av relationen (Kuczynski & De Mol, 2015). Vi anser att mamma-barn-relationen bör betraktas utifrån ett holistiskt perspektiv, där båda parter samverkar dynamiskt; inte bara med varandra, utan också med kontexten i vilken de existerar. Alltså menar vi att mamma-barn-relationen är dubbelriktad och påverkas av individen, den sociala miljön och den kulturella kontexten.

I vår studie har osäkerhet presenterats som huvudkomponenten som verkar och påverkar mammornas upplevelser av situationen och relationen med deras barn. Detta behöver nödvändigtvis inte vara den enda tolkningen. En alternativ tolkning skulle kunna vara att det inte är osäkerheten som bidrar till skapandet av den situation som deltagarna upplever befinna sig i, utan att det snarare är situationen som skapar och accentuerar osäkerhet hos

deltagarna. Resultatet i vår studie bör alltså tolkas med försiktighet då vi endast har kunnat belysa deltagarnas upplevelser ur vår egen synvinkel. Andra tolkningar och analyser kan också finnas som breddar perspektivet.

Begränsningar. Vi har baserat vår studie på retrospektiva berättelser från deltagarna. Detta skulle kunna innebära att minnes- och tankefel skulle kunna ha smugit sig in i data vilket kan ha påverkat resultatet.

Vi har inte undersökt om mammorna upplevde någon skillnad i sina relationer med deras döttrar eller söner och vi anger inte i resultatredovisningen barnens könstillhörighet. Även om vi gjorde detta i syfte att öka deltagarnas konfidentialitet kan det dock vara en svaghet, eftersom det skulle kunna förekomma skillnader i deltagarnas upplevelser beroende på deras barns könstillhörighet.

Förslag till framtida forskning

Vår studie tyder på att separation mellan mammor och deras spädbarn kan utgöra ett potentiellt hot mot anknytningen från mammans perspektiv. Den ömsesidiga och långsiktiga effekten av krigstrauma är viktiga att studera då många individer drabbas med tanke på krig och oroligheter i världen.

Studien belyser behovet av ytterligare forskning när det gäller effekten av separation och den hotade anknytningen. Tidigare studier har visat att det finns en relation mellan individers personlighetsdrag och deras föräldraskap (Metsäpelto & Pulkkinen, 2003). Framtida studier skulle kunna undersöka om mammors personlighetsdrag kan påverka deras upplevelser av och inverkan på relationen med sina barn när de genomgått liknande separation och återförening som våra deltagare. Studier bör även inkludera barnen och få med deras upplevelser tillsammans med mammorna för att få en mer komplett bild av upplevelserna av relationen och de verkande mekanismerna. Det skulle kunna vara relevant att undersöka om det finns skillnader i mammornas upplevelser beroende på deras barns könstillhörighet.

Framtida forskning bör undersöka andra föräldraroller, såsom pappor med liknande bakgrund, etnicitet och historia som vårt urval och undersöka deras upplevelser av relationen till sina barn. Studier skulle även kunna fokusera på de hanteringsstrategier som mammor med liknande historia som de i vårt urval använder i relationen till sina barn.

Slutsats

Vår studie tyder på att känslor av skuld, sorg och maktlöshet hämmar och backar mamman i relationen till sitt barn och påverkar anknytningen dem emellan. Dessa får mamman att uppleva ett främlingskap till sitt barn med tanke på att hon har missat delar av sitt barns uppväxt, vilket ger henne en känsla av kunskapsbrist om barnet. Allt detta skapar en försiktighet och osäkerhet hos mamman i sitt relaterande till barnet. Denna osäkerhet har funnits ända sedan separationen och har varit återkommande under barnets uppväxt. Det verkar uppstå en ond cirkel mellan mammans osäkerhet och hennes relaterande till barnet, där osäkerheten försvårar relationen, vilket gör att relationen i sig blir av osäker karaktär, vilket förvärrar osäkerheten hos mamman som gör att relationen fortsätter att vara av osäker karaktär osv. Öppen kommunikation uppges vara en främjande strategi hos mamman till en upplevd förbättrad relation med barnet. Sammantaget kan vi dra slutsatsen att en långvarig separation mellan en mamma och ett spädbarn är ett potentiellt hot mot mammans anknytning till barnet. Det kan alltså resultera i en osäker anknytning hos *mamman* i relation till sitt barn. Denna osäkerhet yttrar sig i mammans interagerande med barnet och fungerar som en försvårande faktor i anknytningen.

Dessa fynd motiverar både interventions- och preventionsinsatser riktade mot mammor som genomgått separation från sina barn. Behandlingar som inkluderar både barnet och mamman, och som främjar en öppen kommunikation dem emellan, skulle kunna bidra till mammors och deras barns välbefinnande. Interventioner som ger mammor/föräldrar möjlighet att få prata om och bearbeta det de har varit med om som individer skulle kunna vara

främjande både för deras egna och för deras barns välmående. Att initiera grupper för mammor/föräldrar i liknande situationer skulle kunna ge möjlighet till dessa individer att träffas och utbyta erfarenheter och fungera som ett socialt stöd. Insatser som stödjer mammor i deras föräldraroll och förser dem med kunskap och hanteringsstrategier i relationen till deras barn, anser vi är viktiga komponenter i att främja mamma-barn-relationen. Nationella riktlinjer för preventiva insatser bör fånga upp mammor i liknande populationer i ett tidigt skede, om möjligt innan återföreningen med barnen sker. Dessa preventiva insatser bör inkludera information om separationens påverkan på både mammor och deras barn, och vad mammor bör tänka på i sitt bemötande i relationen med barnen. Det bör även finnas riktlinjer för informerandet av vilka instanser mammor i denna målgrupp kan vända sig till för att få adekvat stöd och hjälp.

Tack

Vi vill ägna ett stort tack till vår handledare Therése Skoog för att hon har stött oss under studiens gång och berikat vår uppsats med sin värdefulla feedback. Vi kommer alltid att bära med oss dina kloka råd Therése.

Hjärtligt tack till alla ni underbara mammor som ställde upp och deltog i studien. Det är tack vare era starka berättelser och ert förtroende för oss som skrivandet av denna uppsats blev möjligt.

Vi vill också tacka Golrokh Ghobadi som hjälpte oss att komma i kontakt med en del av studiens deltagare.

Vi vill även tacka Sara Frännlid som tog sig an uppgiften att korrekturläsa uppsatsen.

Tack vår älskade Karin Vincze för att du tålmodigt tagit dig tid att svara på våra oändliga frågor om struktur och format.

All vår kärlek till vår familj och våra vänner för ert stöd och er uppmuntran under studiens gång.

Referenser

- Arnold, E. (2006). Separation and loss through immigration of African Caribbean women to the UK. *Attachment & Human Development*, 8(2), 159-174.
doi:10.1080/14616730600789472
- Balsells, M. À., Pastor, C., Mateos, A., Vaquero, E. & Urrea, A. (2015). Exploring the needs of parents for achieving reunification: The views of foster children, birth family and social workers in Spain. *Children And Youth Services Review*, 48159 -166.
doi:10.1016/j.childyouth.2014.12.016
- Bernier, A., Beauchamp, M. H., Carlson, S. M. & Lalonde, G. (2015). A secure base from which to regulate: Attachment security in toddlerhood as a predictor of executive functioning at school entry. *Developmental Psychology*, 51(9), 1177-1189.
doi:10.1037/dev0000032
- Boldt, L. J., Kochanska, G., Yoon, J. E. & Nordling, J. K. (2014). Children's attachment to both parents from toddler age to middle childhood: Links to adaptive and maladaptive outcomes. *Attachment & Human Development*, 16(3), 211-229.
doi:10.1080/14616734.2014.889181
- Boney, V. M. (2002). Divorced mothers' guilt: Exploration and intervention through a postmodern lens. *Journal of Divorce & Remarriage*, 37(3-4), 61-83.
doi:10.1300/J087v37n03_04
- Bowlby, J. (2010). *En trygg bas: kliniska tillämpningar av anknytningsteorin*. (2. uppl.). Stockholm, Sverige: Natur & kultur
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. doi:10.1191/1478088706qp063oa
- Broberg, A., Granqvist, P., Ivarsson, T. & Risholm-Mothander, P. (2006). *Anknytningsteori: betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Stockholm, Sverige: Natur & kultur
- Howard, K., Martin, A., Berlin, L. J. & Brooks-Gunn, J. (2011). Early mother-child separation, parenting, and child well-being in Early Head Start families. *Attachment & Human Development*, 13(1), 5-26. doi:10.1080/14616734.2010.488119
- Celinska, K. & Siegel, J. A. (2010). Mothers in trouble: Coping with actual or pending separation from children due to incarceration. *The Prison Journal*, 90(4), 447-474.
doi:10.1177/0032885510382218
- Conrad, B., Gross, D., Fogg, L. & Ruchala, P. (1992). Maternal confidence, knowledge, and quality of mother-toddler interactions: A preliminary study. *Infant Mental Health Journal*, 13(4), 353-362.
- Elvin-Nowak, Y. (1999). The meaning of guilt: A phenomenological description of employed mothers' experiences of guilt. *Scandinavian Journal of Psychology*, 40(1), 73-83.
doi:10.1111/1467-9450.00100

- Etzion-Carasso, A. & Oppenheim, D. (2000). Open mother–pre-schooler communication: Relations with early secure attachment. *Attachment & Human Development*, 2(3), 347-370. doi:10.1080/14616730010007914
- Eyer, D. (1996). *Motherguilt: How our culture blames mothers for what's wrong with society*. Torontos, Kanada: Random House
- Halligan, C., Chang, I. J. & Knox, D. (2014). Positive effects of parental divorce on undergraduates. *Journal of Divorce & Remarriage*, 55(7), 557-567. doi:10.1080/10502556.2014.950905
- Hermansson, A., Timpka, T. & Nyce, J. M. (2003). Exploration of the life histories and future of war-wounded Salvadoran and Iranian Kurd quota refugees in Sweden: a qualitative approach. *International Journal of Social Welfare*, 12(2), 142-153. doi:10.1111/1468-2397.00252
- Hsiao, C., Koren-Karie, N., Bailey, H. & Moran, G. (2015). It takes two to talk: Longitudinal associations among infant–mother attachment, maternal attachment representations, and mother–child emotion dialogues. *Attachment & Human Development*, 17(1), 43-64. doi:10.1080/14616734.2014.981671
- Huth-Bocks, A. C., Muzik, M., Beeghly, M., Earls, L. & Stacks, A. M. (2014). Secure base scripts are associated with maternal parenting behavior across contexts and reflective functioning among trauma-exposed mothers. *Attachment & Human Development*, 16(6), 535-556. doi:10.1080/14616734.2014.967787
- Hwang, P. & Nilsson, B. (2011). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm, Sverige: Natur & Kultur.
- Gaudin, S., Chaillou, E., Cornilleau, F., Moussu, C., Boivin, X. & Nowak, R. (2015). Daughters are more strongly attached to their mother than sons: A possible mechanism for early social segregation. *Animal Behaviour*, 10233 -43. doi:10.1016/j.anbehav.2015.01.003
- Ghandchi, S. (2004). Komala and Kurdistan. *Iranscope*. Hämtad 2015-09-25, från <http://www.ghandchi.com/327-KomalaEng.htm>
- Jin, M., Jacobvitz, D., Hazenb, N. & Jung, S. (2012). Maternal sensitivity and infant attachment security in Korea: Cross-cultural validation of the Strange Situation. *Attachment & Human Development*, 14(1), 33-44. doi:10.1080/14616734.2012.636656
- Kazdin, A.E. (2010). *Research design in clinical psychology*. (4th ed., international ed.) Harlow, England: Pearson new international edition.
- Komala party of iranian kurdistan. (2001). *The movement of women in Kurdistan*. Hämtad 2015-09-25, från <http://komala.org/english/documents/item/54-the-movement-of-women-in-kurdistan.html>

- Kretchmar, M. D. & Jacobvitz, D. B. (2002). Observing mother-child relationships across generations: Boundary patterns, attachment and the transmission of caregiving. *Family Process, 41*(3), 351-374. doi:10.1111/j.1545-5300.2002.41306.x
- Kuczynski, L. & De Mol, J. (2015). Dialectical models of socialization. In W. F. Overton, P. M. Molenaar, R. M. Lerner, W. F. Overton, P. M. Molenaar, R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology and developmental science, Vol. 1: Theory and method (7th ed.)* (pp. 323-368). Hoboken, NJ, US: John Wiley & Sons Inc.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund, Sverige: Studentlitteratur.
- Laney, E. K., Hall, M. L., Anderson, T. L. & Willingham, M. M. (2015). Becoming a mother: The influence of motherhood on women's identity development. *Identity: An International Journal of Theory And Research, 15*(2), 126-145. doi:10.1080/15283488.2015.1023440
- Langemar, P. (2008). *Kvalitativ forskningsmetod i psykologi: att låta en värld öppna sig*. Stockholm, Sverige: Liber.
- Liamputtong, P. & Naksook, C. (2003). Life as mothers in a new land: The experience of motherhood among Thai women in Australia. *Health Care For Women International, 24*(7), 650-668. doi:10.1080/07399330390217725
- Lieberman, A. F. & Van Horn, P. (2013). Infants and young children in military families: A conceptual model for intervention. *Clinical Child And Family Psychology Review, 16*(3), 282-293. doi:10.1007/s10567-013-0140-4
- Mandelbaum, T. & Shapiro, J. (2011). Being 'psychologically held': Separation and reparation in the parent-child relationship. *Psychoanalytic Social Work, 18*(1), 54-78. doi:10.1080/15228878.2011.561707
- Marshall, G. N., Schell, T. L., Elliott, M. N., Berthold, S. M. & Chun, C. (2005). Mental Health of Cambodian Refugees 2 Decades After Resettlement in the United States. *Journal of The American Medical Association, 294*(5), 571-579. doi:10.1001/jama.294.5.571
- Mercer, R. T. (2004). Becoming a Mother Versus Maternal Role Attainment. *Journal of Nursing Scholarship, 36*(3), 226-232. doi:10.1111/j.1547-5069.2004.04042.x
- Metsäpelto, R. & Pulkkinen, L. (2003). Personality traits and parenting: Neuroticism, extraversion, and openness to experience as discriminative factors. *European Journal of Personality, 17*(1), 59-78. doi:10.1002/per.468
- Migrationsverket. (2015a). *Migrationsverket – mitt i världen 2014*. Hämtad 2015-09-23, från <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Fakta-om-migration/Migrationsverket---mitt-i-varlden-2014.html>
- Migrationsverket. (2015b). *Migrationsverket – Information om ensamkommande barn*. Norrköping: Migrationsverket.

- Nationalencyklopedin. (2015). Peshmerga. Hämtad 2015-12-08, från <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/peshmerga>
- Pace, C. S. & Zavattini, G. C. (2011). 'Adoption and attachment theory' the attachment models of adoptive mothers and the revision of attachment patterns of their late-adopted children. *Child: Care, Health And Development*, 37(1), 82-88. doi:10.1111/j.1365-2214.2010.01135.x
- Psykologiguiden hämtad 2015-12-01 från <http://www.se/www/pages/?Lookup=inre%20arbetsmodell>
- Scher, A., Hershkovitz, R. & Harel, J. (1998). Maternal separation anxiety in infancy: Precursors and outcomes. *Child Psychiatry and Human Development*, 29(2), 103-111. doi:10.1023/A:1025031931770
- Seagram, S. & Daniluk, J. C. (2002). 'It goes with the territory': The meaning and experience of maternal guilt for mothers of preadolescent children. *Women & Therapy*, 25(1), 61-88. doi:10.1300/J015v25n01_04
- Socialstyrelsen. (2009). *Migration och hälsa*. Hämtad 2015-09-24, från http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2009/2009-126-71/documents/13_migration.pdf
- Steinberg, J. (2011) *Adolescence*. Columbus, USA: McGraw Hill.
- Tausch, C., Marks, L. D., Brown, J. S., Cherry, K. E., Frias, T., McWilliams, Z. & Sasser, D. D. (2011). Religion and coping with trauma: Qualitative examples from Hurricanes Katrina and Rita. *Journal of Religion, Spirituality & Aging*, 23(3), 236-253.
- Troxel, W. M., Trentacosta, C. J., Forbes, E. E. & Campbell, S. B. (2013). Negative emotionality moderates associations among attachment, toddler sleep, and later problem behaviors. *Journal of Family Psychology*, 27(1), 127-136. doi:10.1037/a0031149
- Utrikesdepartementet. (2000). MENA-projektet: *Kurdfrågan, en bakgrund*. Hämtad 2015-12-08, från <http://www.regeringen.se/contentassets/72badff41882478f905f4f0a9e7625a0/delstudie-15-kurdfragan---en-bakgrund>
- Vetenskapsrådet. (2015). Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning. Elanders Gotab. Hämtad 2015-10-09 från: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Zuccarino, M. L., Ferrigno, M. P., Gatti, D. & Varischio, L. (2013). Mother-daughter reunification in adolescence: Another trauma, another chance. *Adolescent Psychiatry*, 3(1), 61-71. doi:10.2174/2210676611303010012

Bilagor

Bilaga A. Informerat Samtycke

Studenter: Melodi Adami & Elin Skagerkvist, (Psykologprogrammet, Örebro universitet)
Handledare: Therése Skoog, Docent i psykologi, therese.skoog@oru.se, 019-301091
Institutionen för Juridik, Psykologi och Socialt arbete
Örebro universitet, Fakultetsgatan 1, 702 81 ÖREBRO
Epost: elin.skagerkvist@gmail.com
Telefon: 0739-40 80 61

Informerat samtycke om deltagande i studie

Du tillfrågas härmed om du är villig att delta i en studie som syftar till att undersöka hur mödrar som har separerats från sina barn under gerillakriget, upplever återföreningen och den eventuella återuppbyggnaden av relationen. Detta område är relativt utforskat i Sverige där just dina erfarenheter är av stort värde för ökad kunskap hos individer som på något sätt kommer i kontakt med/erfar detta.

Vi är två studenter från Örebro universitet som gör denna studie som vår masteruppsats inom ramen för psykologprogrammet. Studien pågår från september 2015 till januari 2016 och studieplanen har granskats av handledare samt universitetets etikprövnings-grupp i psykologi för att garantera din säkerhet och dina rättigheter. Ditt deltagande i denna studie är helt frivilligt och du kan avbryta deltagandet eller dra tillbaka ditt samtycke när som helst.

Bakgrund och syfte med studien

Studiens fokus är på mödrar som har varit gerillasoldater under 1980-talet och som separerats ifrån sina spädbarn under krigstiden. I studien undersöker vi upplevelsen av relationen mellan dessa mödrar och deras barn efter återföreningen de emellan.

Studien är ämnad för att undersöka frågeställningen inom denna grupp där ingen tidigare känd studie har bedrivits i Sverige. I och med allt krig som sker ut i världen har många ensamkommande barn tagits emot och kommer att tas emot av Sverige. En del av dessa barn kommer någon gång att återförenas med sina mödrar. Vad tiden efter återföreningen präglas av är ett område där ökad förståelse behövs för att kunna ge adekvat stöd/insats till dessa drabbade individer.

Praktiskt genomförande

Studien är av kvalitativ karaktär och baseras på intervjuer à 60-90minuter/deltagare.

Åtta till tolv stycken deltagare kommer att ingå i vår studie. Intervjuerna kommer att ljudinspelas via diktafon. Efter intervjun kommer ljudfilen att transkriberas till text och därefter raderas ljudfilen. Varje deltagare erbjuds att läsa sin intervjuutskrift om så önskas. Enbart behörig personal kommer att ha tillgång till uppgifter som lämnas. Datan redovisas på så vis så den inte kan kopplas till vem som har lämnat informationen. Under intervjun har

deltagaren rätt att avstå att svara på frågor som hen inte vill svara på. Deltagarna kan komma att kontaktas av författarna vid eventuella följdfrågor. Efter att studien avslutats kommer deltagarna och andra intresserade att ha möjlighet att ta del av studieresultatet.

Studiedeltagande

Ditt deltagande i denna studie är helt frivilligt och du kan avbryta din medverkan eller dra tillbaka ditt samtycke när som helst utan förklaring. Vid en begäran om att avbryta studiedeltagandet raderas dina uppgifter och inga uppgifter från dig kommer att uppges i studien.

Hantering av personuppgifter och insamlad information

Inga personuppgifter samlas in från någon annan instans än den som deltagarna själva lämnar. Kontaktuppgifter och transkriberingar ses som känsligt material och kommer att förvaras på ett sådant sätt att ingen obehörig har tillgång till.

Studien rapporteras i form av en skriftlig masteruppsats. Relevanta uppgifter (ej personuppgifter) kan komma att redovisas i form av presentationer och/eller vetenskapliga publikationer.

Studieansvarig och kontaktperson

Denna studie utförs av Melodi Adami och Elin Skagerkvist med kvalitetskontroll från Örebro Universitet och under handledning av Therése Skoog (Docent vid Örebro universitet).

Vid frågor inför, under och efter studien kan Elin och Melodi kontaktas via epost och telefon.

Informerat samtycke

- Jag bekräftar att jag fått denna skriftliga information om studien.
- Jag tillåter att de uppgifter jag lämnar (ej personuppgifter) registreras enligt den information jag tagit del av och att insamlad data om mig förvaras och hanteras av studieförfattarna.
- Jag ger mitt samtycke till att delta i studien och vet att mitt deltagande är helt frivilligt.
- Jag är medveten om att jag när som helst och utan förklaring kan avsluta mitt deltagande.
- Jag är medveten om att jag inte behöver svara på frågor som jag inte vill svara på.

.....
 Datum Deltagarens namnteckning Namnförtydligande

Undertecknade personer har gått igenom och förklarat studiens syfte för ovanstående deltagare samt erhållit deltagarens samtycke. Deltagaren har även fått en kopia av studieinformationen.

.....
 Datum Namnteckning Namnförtydligande

.....
 Datum Namnteckning Namnförtydligande

Bilaga B. Mail till deltagarna

Hej!

Vi vill än en gång tacka dig för att du med ditt deltagande berikar vår studie.

Vi har bifogat ett dokument som innehåller detaljerad information om studien.

De teman som kommer att beröras under intervjun handlar om:

- Dina tankar och känslor om ditt barn innan återföreningen
- Hur återföreningen upplevdes och hur den gick till
- Hur den första tiden tillsammans var
- Hur er relation varit under barnets uppväxt
- Svårigheter som du upplevt i relationen och samspelet mellan er

Vi vore tacksamma om ni bekräftar mottagandet av detta mail så vi vet att den kommit fram till dig

Vi ses snart

Med värme

Elin & Melodi

Bilaga C. Intervjuguide

Preåterförening

Demografisk information

- Hur gammal var du när du blev förälder?
- Hur länge hade du varit soldat innan du blev förälder?
- Hur var/kändes det att få ett barn under tiden du var soldat?
- Hur gammal var ditt barn när ni separerades och när ni återförenades?
- Hur var det att separeras från ditt barn?
- Vem var barnet hos?
- Hur var kontakten med ditt barn innan ni återförenades?

Mammas föreställningar om barnets uppväxtmiljö när hon var borta

- Vad tänkte och kände du om de människorna (hemmet) som tog hand om ditt barn innan ni återförenades?

Förberedelser

- Hur förberedde du dig inför din och ditt barns återförening (mentalt, praktiskt)?
- Hur kände du inför att få träffa och återförenas med ditt barn?
- Vad hade du för tankar och känslor kring ditt barn innan återföreningen?

Återförening

Förväntningar innan återföreningen

- Vilka förväntningar hade du på hur återföreningen skulle vara?
- Vilka förväntningar hade du på hur ditt barn skulle bemöta dig?

Återföreningen

- Hur återförenades ni? Var? Vilka var med vid återföreningen?
- Hur var återföreningen?
- Hur upplevde du ditt barns bemötande/mottagande av dig vid återföreningen?
- Hur reagerade ni på varandra vid återföreningen?

Känslor och tankar

- Vilka tankar och känslor kommer du ihåg från det här ögonblicket?
- Vilka känslor och tankar tror du att ditt barn upplevde i den här stunden?

Poståterförening

Samspel, relation, intimitet

- Hur var den första tiden tillsammans? Hur kände ni inför varandra?
- Hur upplevde du samspelet mellan er den första tiden efter återföreningen?
- Hur var det med kroppskontakt mellan er?
- Har detta samspel förändrats under åren? På vilket sätt? När?
- Hur upplevde du att ni uttryckte känslor till/för varandra?
- Hur upplevde du att ni kunde öppna upp er för varandra? Hemligheter, drömmar
- Hur umgicks ni?

Milstolpar

- Hur var det för dig när barnet började skolan/förskolan?
- Hur tror du ditt barn upplevde skolstart?
- Hur var det när barnet började högskolan? Relation, kommunikation?
- Hur var det när barnet började gymnasiet? Relation, kommunikation?
- Vilka perioder under barnets uppväxt upplevde du som svåra? Varför?
- Hur var det för dig att se ditt barn utvecklas?

Känslor och hanteringsstrategier

- Hur mår du tiden efter återföreningen? Första perioden och under uppväxten.
- Hur har du känt dig i din roll som mamma till ditt barn?
- Vad upplevde du var svårt i relationen? Hur hanterade du det?
- Vad kände du gick bra i relationen?
- Vad har underlättat/försvårat vid svåra perioder i relation till ditt barn? Berätta gärna några exempel där du upplever att det gått bra/dåligt i relationen.
- Vad har du funnit vara hjälpsamt för att bygga en relation med ditt barn?
- Är det något du känner att du saknat under åren efter återföreningen med ditt barn? Vad har du saknat?
- Vilka förväntningar hade du på dig som mamma och på ditt barn under uppväxten?
- Hur reagerade barnet på stora förändringar (syskon, separationer, flytt etc) Hur bemötte du och hur hanterade du de reaktionerna?

Separationer

- Hur tror du att ditt barn har sett på separationen under sin uppväxt?

Om barnet fått syskon efter återföreningen:

- Hur har det varit för dig att få ett till/flera barn till under ditt barns uppväxt?
- Hur tror du att ditt barn kände/tänkte om att få syskon? Hur reagerade hen?
- Hur var er relation när barnet fick syskon?

Påverkande faktorer

- Hur såg er situation ut gällande boende, ekonomi, arbetsmöjligheter? Hur såg det ut strax efter återföreningen, och under barnets uppväxt?
- Hur har det sett ut med släkt och vänner för dig i Sverige under barnets uppväxt? Socialt stöd.
- Har ni tagit till professionell hjälp vid svåra perioder?
- Hur såg du på moderskap och vad innebar det för dig?

Avslutande frågor

- Vad tror du kan ha påverkat er relation utöver det du har berättat?
- Hur upplever du er relation idag? Hur var det för dig när ditt barn flyttade hemifrån?
- Hur tror du att separationen har påverkat dig som mamma? Som person?

- Om du kunnat göra något annorlunda efter återföreningen, vad hade du gjort då?
Varför?
- Om du skulle ge råd till mammor, som varit med om liknande omständigheter som du varit med om, vad skulle du ge för råd då?
- Om du själv eller någon annan skulle skriva en bok om det du har varit med om som mamma, vad skulle den boken ha fått för namn?